

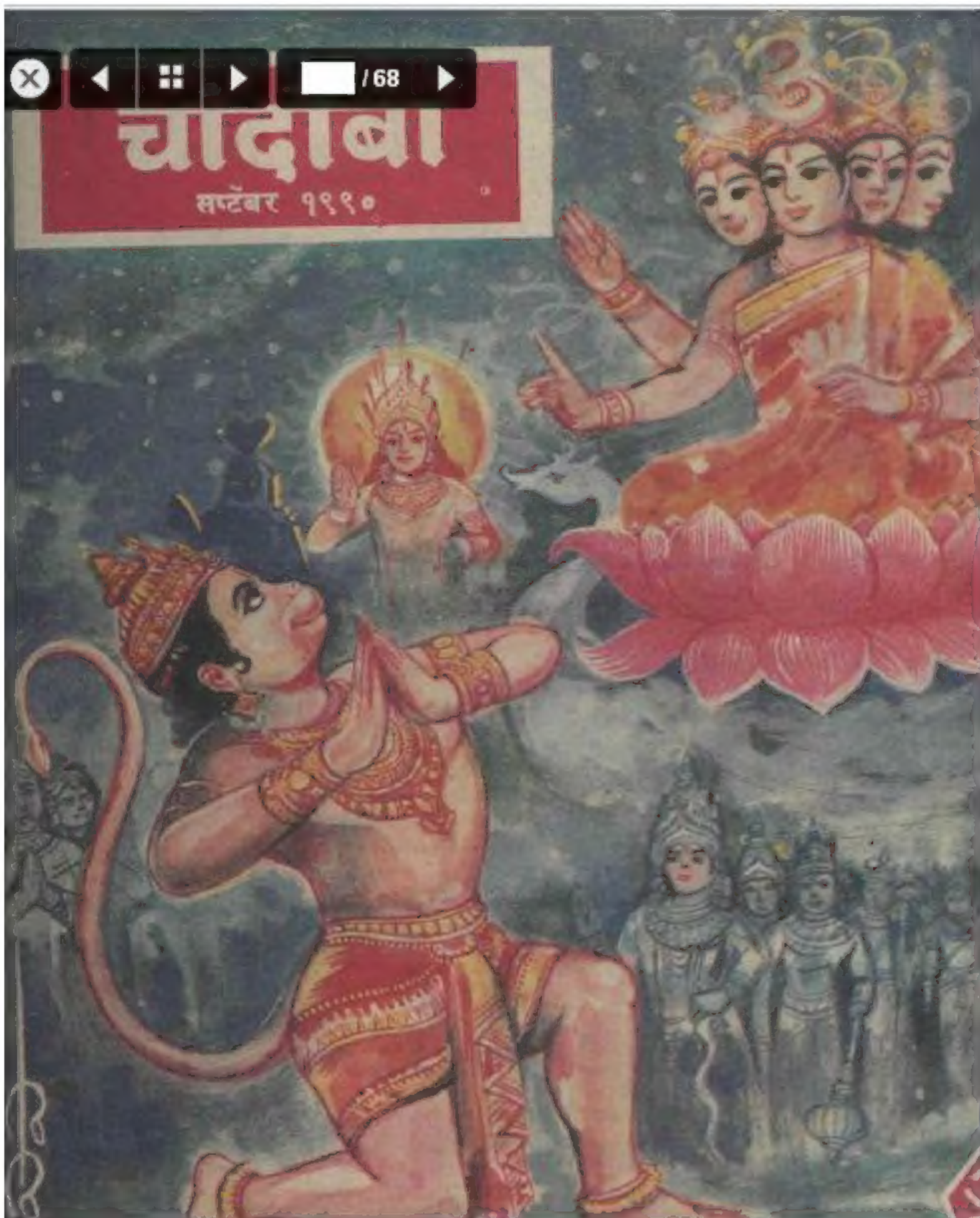

/ 68

चादाबा

सप्टेंबर १९९०

लहान मुलांचे दांत
सुलभतेने येण्यासाठी
उपयुक्त

डेन-टॉनिक®

दर्जेदार होमिओपॅथिक औषध

विद्यार्थ्यांचा उत्साह वाढवून त्यांना
तरतरीत बनविणारे व अभ्यासात
त्यांचे तसा केंद्रित करणारे

स्कोला-टोन

(स्टडी टोन)

दर्जेदार होमिओपॅथिक औषध

टॉन्सिल्सच्या सर्व विकारांवर
कोणत्याही वयाच्या व्यक्तींना
सारखेच उपयुक्त

ऑन-टॉन्सिल

दर्जेदार होमिओपॅथिक औषध

वारंवार होणाऱ्या सर्दी-
पडशापासून त्वरीत आराम
मिळविण्यासाठी उपयुक्त

ब्रायो-पिल्स

दर्जेदार होमिओपॅथिक औषध

आमची औषधे वापरल्यामुळे कोणतेही
अनिष्ट परिणाम होत नाहीत.

होमिओपॅथी : आधुनिक काळात प्रभापशाली ठरतेत वैद्यकशास्त्र

होमिओ लॅबोरेटरीज्

सी-१, सोना उद्योग, अंधेरी (पूर्व),
मुंबई-४०० ०६९
फोन: ६३२७२९५/६३४००८९

जाने

पाकिस्तानात काय चाललं आहे!

सन १९३३ मध्ये बीवरी रहमल अली यांनी 'पाकिस्तान' हा शब्द निर्माण केला. याचा अर्थ आहे-पवित्र भूमि।

मोहम्मद अली जिन्ना यांच्या नेतृत्वाखाली 'मुस्लीम लीग'ने धर्माच्या आधारावर भारतीय उपखंडाचे दोन तुकडे करण्याबाबत हट्ट धरला. अनेक समजूतदार नेत्यांनी या गोष्टीला विरोध केला होता. स्वातंत्र्य, सलता, लोकशाही इत्यादि सगळ्या आदर्शां पुढीसुळे देऊन मानव-जाति एकजुटीने प्रयत्न करीत होती, अशात धर्माच्या नावावर एकाद्या देशाची फाळणी करणे ही पुच्छ-प्रयत्तीच होती.

भारतात विभिन्न धर्म व संस्कृति एकत्र नांदत आहेत. इथे अनेक भाषा बोलल्या जातात. अनेक भाषार-व्यवहार वाडळतात. मधून मधून धार्मिक दंगे होत असतील, म्हणून देशाची फाळणी करणे हा काही वावरील सोडना नव्हे, असल्या समस्या केवळ आपल्याच देशात आहेत असे नाही, अन्य देशात ही आहेत. समजूतदारपणे आपापलात चर्चा करून, योग्य कायदे-कानून बनवून या समस्या सोडविता येणे शक्य आहे. कोणती ही अडथळा सोडविता येणारच नाही असं नाही-असं आपला इतिहास सांगतो.

आपल्या देशाच्या प्रमुख नेत्यांनी मुस्लीम लीगला समजून सांगण्याचा परोपरीने प्रयत्न केला की स्वतंत्र पाकिस्तानाचा हट्ट तिने सोडून द्यावा. पण त्याचा काही उपयोग झाला नाही. तशी हंजर्ची कळतीति अशी होती की 'विभागणी करा आणि वासन चालू ठेवा.' म्हणून हंजर्जांनी अग्रत्यक्षपणे मुस्लीम लीगला भडकावले, आपला हट्ट बाळू ठेवण्याचा सल्ला दिला.

शेवटी देशाची फाळणी झालीच. तरी पण मुस्लीम लीगला जे प्रांत पाहिजे होते ते सर्व काही मिळाले नाहीत. काश्मीर भारतातच राहिला. यानंतर पाकिस्तानचा एक भाग 'पूर्व पाकिस्तान' बंगला देश आणि बंगला देश स्वतंत्र झाला.

पाकिस्तानची कुलना केली तर भारतातच मुसलमान लीक अधिक आहेत. ते सर्व अन्य धर्मियांप्रमाणे भारताला आपली मातृभूमि मानतात. पण बंगला देश गमावल्यामुळे जो अवमान झाला, तो पाकिस्तान विसक झाला नाही. काश्मीर मध्ये बहुसंख्य मुसलमान आहेत, म्हणून काश्मीर पाकिस्तानात आणा पाहिजे असा वारंवार आरडा-ओरडा करून दंगे माज-

विषयाचे पाकिस्तानचे धोरण आहे. काश्मीर मधील काही तरुणांना गुप्त रीतीने सैनिकी प्रशिक्षण देऊन त्यांच्या मार्फत कुरापती फडविण्यात येत आहे.

खरं म्हणजे पाकिस्तानातील स्थानिक परिस्थिती दिवसेंदिवस बिघडत चालली आहे. भारतानून पाकिस्तानात केलेले मुसलमान आणि पाकिस्तानी मुसलमान यांच्यात नित्य मांडणे, मारामाऱ्या व रस्त्यात ठोत आहे. सरحد प्रांतातील पठारांचा पाकिस्तानी राज्यकर्त्यांवर कधीच

विश्वास बसला नाही, म्हणून ते स्वतंत्र होण्याची घमका देत आहेत. देशातील अंतर्गत बिघडलेल्या परिस्थितीपासून छाकांचे लस अग्न्यवेषण्यासाठी पाकिस्तानी पुढारी अशा रीतीने काश्मीरसाठी मांडण उकळून काढीत आहेत. घमाऱ्या नावावर जनतेला भडकावणे नि मारामाऱ्या व रस्त्यात घडवून आणणे हे अत्यंत निन्दनीय कार्य आहे. घमाऱ्या नावावर सामान्य जनतेला बोस्मात जाणता येते हे बाबळन स्पष्ट होते.

तांब्याचे कडे

सोलापुर गावात श्रीमुख नावाचा एक विद्वान गृहस्थ रहात असे. निरुत्सर्ग होता तो अनेक विद्यार्थ्यांना विद्यादान करत असे. स्वतःसाठी तो कधीच कोणा-समोर हात पसरत नसे. त्यामुळे गावाचे लोक पुष्कळदा त्याला बर्फीत-रूपाने काही देऊन त्याच्याबद्दल आपला आदर प्रकट करत. त्याच्या कुटुंबासाठी आवश्यक अशा सर्वच वस्तु गाववाले त्याच्याकडे आपण होऊनच पोचवत असल्याने त्याचे दिवस सुखासमाधानाने व्यतीत होत असत.

परन्तु श्रीमुखचा मुलगा चंतुमुख याला मात्र अभ्यासाची मुळीच आवड नव्हती. नेहमीच तो गावात इतरांच्या सोड्या काढत फिरत असे. गाववाले खरे तर त्याच्या खोड्यामुळे त्रासून गेले होते, परन्तु त्याच्या मनात श्रीमुखबद्दलचा आदर असल्यामुळे ते हा वास निमूरपणे सहन

करित. श्रीमुखला हे सर्व कळत असे, परन्तु त्याला सुधारामने सर्व प्रयत्न करून तो हारला होता. जाणत्या या एकुलत्या एका पोराच्या नशिवात काय आहे याची त्याला नेहमीच चिन्ता लागून राहिलेली असे. एक दिवस श्रीमुखचा एक जुता विद्याची महानन्व हा त्याला भेटण्यासाठी आला. महानन्वने श्रीमुखकडे सकल शास्त्रांचा अभ्यास केला होता आणि तन्तर कठीण तपस्या करून त्याने अनेक बद्धुत अशा सिद्धि प्राप्त करून घेतल्या होत्या. आता आपला गृह श्रीमुख याला काही गुरुदक्षिणा देण्याच्या विचाराने तो त्याच्याकडे आला होता.

"गुरु दक्षिणा नाव मिळव. तीच माझी खरी गुरुदक्षिणा होईल." श्रीमुख महानन्वला म्हणाला. पण श्रीमुखने आपणाकडेन काही द्यावेच असा महानन्वचा आग्रह होता.

"बसुंधरा"

तेव्हा श्रीमुखने त्याच्याजवळ आपल्या मुलाचा-चतुर्मुखचा विषय काढला व गुरूदक्षिणा म्हणून मुलाला मुघारायचे काम त्याच्यावर सोपवले.

महानन्दने चतुर्मुखला बोलावून त्याच्याशी काही गप्पागोष्टी केल्या. एकूण अन्दाज घेऊन त्याला नांद मागावर आणायचे प्रयत्नही महानन्दने करून पाहिले. पण पालण्या घडवावर पाणी! चतुर्मुखमधे काहीच मुघारणा होईना! शेवटी आपल्या तपोबळाचा सापर करून महानन्दने एक तांब्याचे कडे निर्माण केले आणि ते चतुर्मुखच्या हातात घालून तो म्हणाला-
"हे नेहमी आपल्या हातातच राहू दे. ते

असले म्हणजे विद्वत्ता आणि तद्वर्तन या बाबतीत तुझ्याशी कोणीही बरोबरी करू शकणार नाही. या कड्यापासून तेव्हा तुझ्या एकट्याचाच फायदा होईल. रोज थांबोळ मात्सावर लगेच ते हातात चढवत जा. यामुळे तुझे नक्कीच कल्याण होईल."

त्या दिवसापासून खरोखरीच चतुर्मुख आमूलाग्र बदलून गेला. प्रत्येकाशी तो मोठ्या लीनतेने बोलू लागला. त्याच्या योळण्यात विलक्षण अशी विद्वत्ताही प्रतीत होऊ लागली! श्रीमुखने आपल्या शिर-जोवाच्या विद्वत्तेचे परोक्षा करून त्याला म्हटले-
"चतुर्मुख, तुम्ही विद्वत्ता इथे अशी कुजत रहाणं बरे नव्हे. तू राजधानीला जा आणि प्रसिद्ध अशा विद्वानांसमोर आपल्या विद्वत्तेचं प्रदर्शन कर. असा प्रकार तुम्ही विद्वत्ता सार्थकी लागेल."

पित्याच्या आज्ञेनुसार चतुर्मुख राजधानीला गेला, पण राजाचे दर्शन काही त्याला मिळाले नाही.

कोणीतरी त्याला सांगितले की विद्वत्ता दाखवून चायची बसेल तर दरवारी पंडीत विद्याधर याला खूप करायला हवे हे ऐकून चतुर्मुख विचाचरकबे गेला. पण त्या दरवारी पंडिताने चिडून, मोठ्याने गर्जत चतुर्मुखला हाकलून लावले!

आता चतुर्मुख वेतागून गेला. त्याला वाटले की आपण परत आपल्या गावी निघून जावे. पण पुन्हा दुसरा विचार असाही आला की आपल्या पिण्याची माजा न पाळता तसेच निघून जाणेही योग्य नव्हे.

आणखी काही दिवस गेले आणि चतुर्मुख जवळचे पैसेही संपून गेले. तेव्हा अगतिक होऊन तो रहात असलेल्या खाणावळीच्या गायकाला म्हणाला-
"महाराज, मान्या-जवळचा पैसा तर संपून गेला, पण अजूनही मला राजाचे दर्शनही सांलं नाही. ते होई पर्यंत आपण मला इथे राहून दिलेत, तर त्या बदल्यात मी रोज आपणाला गीतासार सांगत येईन."

चतुर्मुखच्या एकूण चालचलणुकीवर तो मालक खूप होता, त्यामुळे त्याने हा प्रस्ताव मान्य केला. त्या दिवसापासून चतुर्मुख खाणावळ-मालकाला भगवद्गीतेतल्या श्लोकांचा अर्थ सांगू लागला. चतुर्मुखच्या गीतासाराच्या विवरणावर तो मालक फारच मोहून गेला.

एके दिवशी राजाने राजधानीतल्या सर्वेच खाणावळमालकांना बोलावून घेऊन म्हटले-
"तुम्ही सर्वेजण राजधानीतल्या खाणावळी मोठ्या उत्तम तऱ्हेने चालवत आहात. तुम्ही हे सर्व कसे करू शकता? तुमच्या यशाचे गमक मला सांगाल?"

सर्वे खाणावळवालं आपल्या मोठेपणाच्या गोष्टी अगदी बह्मभूमिकेने सांगू लागले. परंतु चतुर्मुख रहात असलेला खाणावळवाला मात्र म्हणाला-
"एका खाणावळीचे असे जे सर्वसाधारण नियम वसतात, तेच फक्त मी पाळत असतो. बाकी सर्व त्या देवाची कृपा! बस, त्यामुळेच तर सर्व ठीकठाक चाललय!"

राजा यावर आश्चर्याने म्हणाला-
"अरे, देवाच्या कृपेच्या गोष्टी कशा सांगतोस. तुझा स्वतःच्या शक्तीवर विश्वास नाही काय?"

"महाराज, आम्हाला जे करावया हवे ते मी करतोच. पण त्याचं फळ किंवा

त्यातला मोठेपणा हा काही माझा नव्हे. अस्त गहा, घोटकारी नांगरणी वगैरे करून चांगलं पीक काढू इच्छित असतो. पण पाऊस नीट झाला तरच तो हे करू शकतो ना? पाऊसच नाही पडला तर घेतकऱ्याच्या स्वतःच्या शक्तीचा काय उपयोग? पण पाऊस पडूनही केवळ मानवाच्या प्रयत्ना-वाचून काहीच होऊ शकत नाही. तेव्हा देवाची कृपा व मानवाची मेहनत या दोन्हीची नितान्त आवश्यकता असते." तो खाणावळ-मालक उतरला.

यावर राजा तत्काळ म्हणाला—"तु मर मोठा जालो विसतो जाहेस. उद्यांच्या दरबारात मी बुद्धा सत्कार करीन."

यावर खाणावळवाला चकित झेऊन म्हणाला—"महाराज, या सत्काराला मी योग्य नाही. ज्याने मना हे ज्ञान दिले तो पंडित विचारा किती दिवसांपासून आपल्या धर्माची प्रतीक्षा करत आहे. त्याची इच्छा आपण पूर्ण करावी महाराज!"

दुसऱ्या दिवशी चतुर्मुखला बरोबर पंडित येण्याची आज्ञा राजाने त्या खाणावळ-वाल्याला दिली. घरी गेल्यावर हे सर्व वर्तमान त्याने जेव्हा चतुर्मुखला सांगितले तेव्हा त्याने मागहून आपली कृतज्ञता व्यक्त केली. दुसऱ्या दिवशी चतुर्मुख राज-दरबारात हजर झाला. चतुर्मुखने तेथे जेव्हा गुराणांवर व्याख्यान दिले, तेव्हा दरबारातील सर्व पंडित ते आश्चर्याने ऐकत राहिले!

राजाने चतुर्मुखची प्रशंसा केली. तो म्हणाला—"आपण तर महान पंडित आहात! मला भेटण्यापूर्वी आपण जर पंडित विद्याधर यांना भेटला असता तर आपल्याला इतके दिवस वाट पहावी लागली नसती."

तेव्हा चतुर्मुखने आपण एकदा विद्याधरची भेट घेतली असल्याबद्दलची वार्ता सांगितली आणि त्याने चिड्डून आपल्याला कसे हाकलून दिले, ते ही सांगितले.

हे ऐकून राजाला वाईट वाटले. तो चतुर्मुखला म्हणाला—"महाराज, आपणा

असा अपमान झाला, याचे मला फार दुःख होत आहे. मी तर हा आपल्या दरबारचाच अपमान मानतो. आपण स्वतः आम्हाला दरबारी पंडित विद्याधर यांना काही शिक्षा द्याल, तेव्हाच माझ्या मनाला शांति लाभेल."

स्वीकारात्मक होऊन हलवून चतुर्मुखने हातातले तांब्याचे कडे काढून राजाच्या हाती दिले. नंतर तो विद्याधरजवळ गेला आणि त्याने अनेक प्रकारे विचीमाल करून त्या दरबारी पंडिताची भर बरबारात खूप निन्दा केली. त्यावेळची चतुर्मुखची वागणूक एकासा अशिक्षित अडानी माणसासारखी होती. ते पाहून राजालाही मोठे आश्चर्य वाटले. विद्याधर तर काहीच बोलू शकला नाही, तो विचारा शरमेने मान खाली घालून अपशब्द ऐकत राहिला.

यानंतर चतुर्मुखने तांब्याचे कडे राजा-कडून परत घेऊन हातात घातले. राजा त्याला म्हणाला—"महापंडितजी, मी आपल्याला एक लहानशी संधी काय दिली, मग तुम्ही तर विद्याधरला वागेरड्या विन्या घेऊन त्याची निन्दा केलीत. तुमची वागणूक तर या दरबाराचाच अपमानजनक अशी झाली. तरीही मला असे वाटतंय की यात काही विशेष असा अर्थ दडलेला असावा. सांगा असे काय प्रकार आहे, आम्हाला तरी कळू दे?"

चतुर्मुख मोठेपणा अदबीने राजाला म्हणाला—"क्षमा असावी प्रभु, आपल्या वागणूकीची मला स्वतःचाच लाज वाटते आहे. माझा मोठेपणा, हा माझा स्वतःचा नव्हे. तो या तांब्याच्या कडेच्या मोठेपणा आहे." असे म्हणून त्याने आपली स्वतःची कहाणी राजाला कथन केली.

ती ऐकून राजाला आपलीच आश्चर्य वाटले. तो म्हणू लागला—"पंडितोत्तम! मग तुम्ही हे कडे धारण करूनच विद्याधरला विन्या द्यायला गेला असतात, तर किती बरे झाले असत! तुम्ही तर कडे उतरवून माझ्या हाती देऊन विद्याधरची अयोग्य शब्दात निन्दा करायला सरसावलात!

आपणाका हे उचित वाटते? एका सामान्य खाणावळवाल्याच्या मनात इतके उत्तम संस्कार उत्पन्न करणाऱ्या, आपल्या स्वतःच्या मनात इतका द्वेष कसा काय? मला तर आश्चर्यच वाटतंय याचं! विद्याधराला शिष्टाष्टायाला मी सांगितलं तेव्हा तरी आपल्या मनात योग्य विचारच यायला इवू होतं ना?

यावर हळूच हसत चतुर्मुख म्हणाला- "प्रभू, विद्या-विद्वत्ता नसलं तर मी कसा असेन हे तर आपण पाहिलेलेच प्रत्यक्ष! माझ पांडित्य मी स्वतः मिळवलेलं नसून ते तांब्याच्या कड्यामुळे साध्य झालं. या पांडित्या मुळेच माझात सदैवर्तन आलं असं मी मानतो. पण विद्याधरने तर हे सिद्ध करून दाखवलं की पांडित्याबरोबर माणूस परिष्कृत होत नसतो! मी जेव्हा प्रथम त्याच्याकडे गेलो त्यावेळी त्याने आपले पांडित्य उचकून जसे काही अन्यथा कुठे ठेवलं होतं, मी कडे काढून ठेवलं ना, तसं! जन्म माझ्या पांडित्याची परीक्षा न करताच त्याने माझी उपेक्षा केली, अपमान केला माझा! त्या

वेळी मी जे दुःख अनुभवलं, ते कसं असेल, हे मी त्याला हातातलं बंड उतरवून ठेवून प्रत्ययाला आणून दिलं! आपण म्हणता त्याप्रमाणं मी नेहमीच कडं वारणं केलेलं असावं हे उचित व उत्तम! त्याचप्रमाणं प्रत्येक पंडितानेही नेहमीच आपल्या पंडित्याला योग्य अशी वागणूक देवावी. राम-द्वेष, अस्मिता-अहंकार यांच्या आहारी न जाता पंडिताने नेहमीच पांडित्याचा मान देवावा. हे सांगण्यासाठीच मी असं केलं. तसं पाहिलं तर विद्याधरच काय, पण कोणाबद्दलही माझ्या मनात राम किंवा द्वेष नाही.

चतुर्मुखचा उद्देश आता राजा, विद्याधर व अन्य दरवारी लोकांच्या लक्षात येऊन चुकला. यापुढे त्या सर्गाच्या मनातला चतुर्मुखनटूचका आदरभाव दुष्काचला. राजा तर इतका प्रभावित झाला की त्याने चतुर्मुखचो ताबडतोब आपला दरवारी पंडित म्हणून नेमणूक केली व त्याचा मोठा सत्कारही केला.

[पूर्वकथा : बोरसिंहाने पुन्हा सैन्य उभारवायचे ठरवले. त्याने आपल्या नोकरीना आला दिली. की चन्नुपुरीतून नवीन शस्त्रे खरेदी करण्यासाठी त्यांनी जनतेकडून घागप गोळा करावे. जनतेने याबद्दल तीव्र असंतोष व्यक्त केला. नसतान्या नेतृत्वाखाली काही युवकांनी जशवेच्या संरक्षणासाठी प्राणपणाने प्रयत्न करावया शक्या संकल्पना घ्यावत-]

एके दुपारी जयानन्द मुनि विश्रान्तीसाठी

एका झाडाखाली पण्डले असताना त्यांचा एक शिष्य गोविन्द तैथ येऊन आलेकडे आपल्या आश्रमापाशी फिरत असलेला दिसतो. शत्र्याचं पाणी पिऊन, डोंगरातल्या गुहांकडे वारकाईने पहात असलेला असताना काळ संध्याकाळी तिसऱ्याच पाहिल्या मी त्याला!"

"होय, दुकून मी ही पाहिलं त्याला,

मला वाटतंय की तो कोणी महान् माणूस असावा, अन् काही मोठं महत्त्वाचं काम अभिकारूनच तो जसा इकडे फिरत असावा. पुन्हा तू त्याला कधी पाहिलंस, तर लगेच मला येऊन सांग त्याच्याशी बोलायचंय मला." जयानन्द मुनि म्हणाले. असेच आणखी बऱ्ही विस्तार गेलं. एका श्रध्दापाळी गन्धोप सिंहाच्या शाचकांनी

मजेने खेळत होता. त्याला रथा नावकांशी कुस्ती करताना पाहून भल्लूकी मोठ्या खुशीने उड्या भाऊ लागली. ती बुरखाधारी एका सडकाभाड उभा राहून हे दृश्य पहात उभा होता.

इतक्यात जयानन्द मुनींनी मासून त्याच्याजवळ येत म्हटले- "मुस्वायतम्!"

बुरखाधारी एकचम बचकून शरकन मागे वळला व मुनींना पाहून, स्वतःला सावरत त्याने नमस्कार केला.

"काही तरी शोधत तू अलिकडे नेहमी या जंगलात फिरत असतोस. मला शंय, काय शोधतो आहेस तू? मी कदाचित् काही मदत करू शकेन तुला!" हसत मुनि म्हणाले.

"मला तर वाटाण होत को माझ इथल अस्तित्त्व कोणालाच माहित नाही; आश्चर्यच आहे! आपणाला कसं कळेल?" बुरखाधारीने विचारले.

"तुझ्या वाचतात बीरसिंहाच्या विषयांना मला लागेल, अशी मुळीच काळजी करू नकोस तू! कारण इथे आसपास कोणीही जालं तरी मला तांबडतोच कळतं." मुनि म्हणाले.

जरा वेळ मीट पाहून बुरखाधारी मुनींना म्हणाला- "आपणच जयानन्द मुनि ना? आपणाला माझा नमस्कार."

मुनि हसत राहिले. मुनींच्या पायांना हात लावून रथाना नंदन करत बुरखाधारी म्हणाला- "महात्मन्, माझा निव-जयपुरीचा राजा बकरवर्मा- याच्यातोंडून मी आपणा-बद्दल बरेच काही ऐकलंम्! तरी पण, बीरसिंहाच्या गुप्त हेराबद्दल आपणाला सूचना कोण देतं? मला तर इथे तशी काही खास व्यवस्था, किंवा नोकरचाकर असलेले नजरेस पडले नाहीत?"

"अरे पण बातमी देण्यासाठी कोणो माणसंच पाहिजेत, असं काही नाही!" आश्चर्याने पहात असलेल्या बुरखाधारीला मुनि म्हणाले.

"म्हणजे, अर्थात् आपणाला काही अतीन्द्रिय नावित अडगत आहेत; असंच

ना?" तो बोर अजून आश्चर्याने पहात म्हणाला.

"इतक्याशा सुलोक गोष्टीसाठी अतीन्द्रिय नावतीचा काय जरूर बेदा? अशा नावित मिळवण्याऐवजी इथेच आपल्या आसपास असलेल्या प्राण्यांशी दोस्ती करणं अधिक सोपं नव्हे वा?" मुनीने त्याला समजावत विचारले.

मुनींच्या या बोलण्याने तो बुरखाधारी फारच खूब झाला.

"पहायन, भाता मला कळलं की हा लहानसा मुलगा सिंह अन् बस्वलाशी कदा काय खेळतो आहे! पण महाराज, हा मुलगा कोण?" रथाने विचारले.

"गुप्त्या प्रकाशं उत्तर देण्यापूर्वी तूच मुळात कोण आहेस, हे जाणून घेणं आवश्यक वाटतं मला!" मुनि म्हणाले.

थोडा वेळ बुरखाधारी गप्पच झाला आणि मग आपला बुरखा काढत तो म्हणाला- "महात्मन्, माझा विश्वास आहे आपणावर!"

त्याच्या चेहरा पाहून शान्तिचित्त हुंद मुनि म्हणाले- "नवा शका आलीच होती! हा आपलाच पुत्र आहे महाराज! मी एकदाच पूर्वी पाहिलं होतं राजा तुला! अन् या मुबराबाच्या वेहण्यामुळे ही तुला ओळखणं सोपं गेलं मला!"

राजा शान्तिदेव वाचनार्थचकित झाला!

अन् त्याचे ढोळे ही भरून जाले एकदम!

"राजा, मला खात्री होती, की तू निवन्त असशील, तर तत्कालच राणीला अन् राजपुत्राला शोधन तुं केव्हासही इकडे येशील. मुबराबाला माझ्या हाती सोपवून राणीने प्राण सोडला! तू निवन्त आहेस, इतके जरी माहीत झाले असते, तर सुखाने प्राण गेल्या असता तिचा! मी तिला शोधत म्हटले की- भवितव्याचा भार वेवावर थाक, अन् शान्तिपूर्वक ढोळे मिटून घे, तसंच केलं विचाराने!"

आपलं सफळगारं दुःख दाबायचा प्रयत्न करत राजाने विचारले- "पुढं काय झालं?"

एका सोड्याला उम्या पत्थराकडे संकेत करत मुनि म्हणाले—“जिथे पुरलं आम्ही तिला!”

त्या पत्थरावर काही फुलं बाहिलेली दिसत होती.

“मुदराच रोज आपल्या आईच्या या समाधीवर फुलं बहावी. त्याचा रोजचा परिपाठच आहे तो!” मुनि म्हणाले.

आता मात्र राजा आपले कुल बाबू शकला नाही त्या समाधिलेखबळ जाऊन, तिला आपले मस्तक टेकवून तो गद्गदून रडू लागला. अयागद मुनींनी त्याचे शीघ्र आज्ञात सामंजस्य केले.

योड्या वेळाने खयल होत राजाचे विचारले—“मुनिवर, मी आपल्या पुत्राला भेटाव काय?”

“हो! आवडताने भेट को! माझी काही हरकत नाही!” मुनि काहीसा विचार करत म्हणाले.

पण राजा जरा गप्प झाला, अन् विचार करत म्हणाला—“यला वाटतय की आपल्या भनात काही अन्य विचार आहे. आपण जोवर जगदी मनापासून परवानगी देत नाही, तोवर मी भेटणार नाही त्याला!”

“खरंच राजा, सध्या राजकुमार निसर्गसामिच्यात वाढत भाग्याजगळ सर्व विद्या शिकत आहे तो अतिशय तीक्ष्ण बुद्धीचा आहे. त्याची प्रज्ञा-शक्ति अगदी सूक्ष्म आहे. तुला पाहिल्याबरोबर, तूच त्याचा पिता आहेस हे तो ओळखेल; परिणामतः त्याला सर्व सत्यपरिस्थिति कळून चुकेल. आपला इतका धर्मनिष्ठ पिता असा कुल्लुकारस्थानाला बळी पडलेला पाहून त्याला अतिशय दुःख होईल, जन्म सुडाची मागनाही त्याच्या मनात तीव्र होऊन उठेल. या सर्वामुळे सध्याच्या त्याच्या शान्त जीवनात आणि पर्यायाने विद्याज्ज्ञानातही बाधा येईल—माझ्या वचताली बाधा हीच आहे!” मुनि म्हणाले.

"होय, वेही खरंच! आपले विचार अगदी पूर्णतः बरोबर आहेत" राजाने कबुली देत म्हटले.

"आज ना लढा त्याला सर्व कळेल हे नक्कीच! अन् मग तो आपल्या मनाचे आपले कर्तव्य पार पाडील. पण अजून ती वेळ आलेली नाही. मला वाटत, आपल्याला अजून काही काळ वाट पहायला हवी." मुनि म्हणाले.

"होय महात्मन्! आपले बोलणे पटलं मला. मुलाच्या भ्रमंती-आज येणारे प्रेम गाथा दाखवणं योग्य नव्हे," राजा म्हणाला.

"का बरं?" मुनीने आश्चर्याने विचारले.

"कारण आज आपणाजवळ तो जे शिकत आहे, ते तर मी त्याला शिकवू शकणार नाही! आपल्याजवळ त्याला ज्या सोयी उपलब्ध आहेत, तितक्याही माझ्या जावळ्या परिस्थितीत माझ्याजवळ मिळणार नाहीत. मी त्याच्या कल्याणासाठी काही वेळही देऊ शकणार नाही अन् त्याचेआही काही खास जबाबदारी मला पार पाडायची आहे. ती सर्व बीजा केवळ माझ्याच खांद्यावर आहे." राजाने म्हटले.

"अशी कोणती महत्त्वाची जबाबदारी आहे?" मुनींनी विचारले.

"सुमेध राज्याच्या सध्याच्या परिस्थिती-वढल आपणाला कितमत माहिती आहे, याची मला कल्पना नाही. मला, राणीला अन् शेवटी माझ्या पुत्राला ही माळन टाकावचा फट रचला वीरसिंहाने! मी जिवंत आहे का मेलो, किंवा माझ्या बायको व मुलाचे काय झाले याबद्दल त्याला काहीच माहिती नाही. पण मी मात्र बरोबर त्याच्या मागावर राहिलो आहे. त्यामुळे त्याची मनःस्थिती नाहीशी झालेली आहे. अशान्ति आणि भय यामुळे तो आता फारच तामस होऊ लागला आहे. आपला कोप तो आता बिचाऱ्या भवोच वन् भोळ्याभावाच्या जनतेवर उतरवत आहे. त्यांना ती रोज तबतबीन तऱ्हेने छळत

असतो. आपणसुद्धी राज्य लुटायचं आमिष त्याने आपल्या पथक प्रमुखांना दाखवले आहे. तो स्वतः तर माझ्या मामांच्या अमृतपुरी राज्यावर हल्ला करायला निघाला होता. सोभाय म्हणूनच त्या रात्री तदीला अचानक पूर आला अन् त्या पाण्यात वीरसिंहाने सैन्य आणि बरोबरची शस्त्रंही वाहून गेली. आता पुन्हा नव सैन्य अन् नवी हत्यार समकपासाठी तो जलतेच धान्य लुटायला टपला आहे. मी मात्र त्याची प्रत्येक वाईट चाल रोखायचा कंजर कसून उभा ठाकलो आहे." राजाने सांगितले.

आवर आनन्दाने डोकें हलवत मुनि जयानन्द म्हणाले-"राजा, सुमेध राज्यात जे जे काही घडत आहे ते सर्व मला विदित आहे. मी असंही ऐकलंय की काही युवक पुढे होऊन वीरसिंहाला बांगले पाणी पाजित आहेत त्या सर्वांची कत्तल करायच्या विचारात आहे वीरसिंह! तो इतका क्रुष्ट आहे, की गंधि मिळाली तर

त्या युवकांच्या भाईंबद्दाला जन्म नाते बाईकामाही तो जिवंत सोडणार नाही! त्यामुळे त्या युवकांनी अतिशय घटक असामला हवे. आपले काम अतिशय विस्तीर्ण अन् योग्य पद्धतीने करत लढायला हवं त्यांनी. मला असं वाटतं, की प्रथम एक भक्त देऊन वीरसिंहाला कळवायला की त्या मुदतीत त्याने स्वतःला सुधारवा; तसे व झाल्यास बुद्ध अविचार्य होईल! पण हे बुद्ध केवळ वीरसिंहाचे विपाई अन् आपले युवक यांच्यातच लढले जावे. या मात्तापासीत गरीब दयतेच्या केताला ही धमका लागता कामा नये! मुला काय विचार आहे राजा?"

"होय महात्मन्!" राजा म्हणाला.
"तर मग त्या युवकांना एकत्र कळत सुमेध राज्याच्या सीमेवर राहून सर्व काम पत्रतबोर चालवण्याची जबाबदारी तुम्हीच आहे राजा!" मुनि म्हणाले.
"आपली आज्ञा मला शिरोधार्य आहे महात्मन्!" राजा म्हणाला. (क्रमशः)

चुगल्या

मी पण राज गाणि रामराज यांची अनेक वर्षांची दोस्ती होती. एकाएकी ते एकमेकांचे सवु वतले, एकमेकांचा हस कस लागले.

एकदा गावा बहिरेच्या शेतदाखळ दोघे एकमेकांसमोर आले. तेन्हा श्रीमराज म्हणाला—“हे कम राम, माणस मानव आहोत, पणने बुद्धिमान प्राणी आहोत. याचा मागला पुढचा विचार करून सत्य जाणण्याची योग्यता आपल्या हाथी असली पाहिजे.”

रामराजने विचारले—“सोम, तुला काय म्हणायचय, हे मला समजत नाही!”

“करीबराज आहे, ते कस समजेल? दुसऱ्या हित-सामूही काही ही संशिकनं तर ते तुज्या असात येवं ना?” श्रीमराजने विचारलं.

रामराज म्हणाला—“अरे, उगाळ रोमणें का पारतोस? स्पष्ट सांग ना समजें!”

“त्या राजेन्हे काही चुपल्या केन्हा, नि त्या ऐकून तू माव्यासी वर आरंभलय. तू अस हो म्हणलास की तुला माझा मृत्यु पहायचा आहे. एकाचा चुगलबोराने काही ही समिलनं तर ते खरं आहे खरं समजतं योग्य आहे ना? तूच जरा नीट विचार कर बर.” श्रीमराजने आपल्या मनातला विचार सांगितला.

वावर हसत रामराजने विचारले—“मी तुज्या विषयी असं म्हणालो हे तुला कोणी समिलनं?”

“सूर्यन्हे मला हे सगळं स्ववक्षित सांगितलं!” श्रीमराजने म्हाही निवो.

“असलं! चुगल्या करणारीच ऐकू नये असं तू मला सांगतो आहेस. जाणि जाण ये काही केस त्याला भय बरं म्हणायचं?” रामराजने विचारलं नि तो मंड्याचे हसू लागला. काळ आपला चूक श्रीमराजच्या जशात आली. तो ही जोर-बोरत हसू लागला.

—परिमला जकनी

स्वप्न सुंदरी

हडी विक्रमाचित्य पुन्हा शाडाजवळ गेला, बाडाच्या फांदीला लटकणारं प्रेत त्याने आपल्या खांद्यावर टाकले आणि नेहमी प्रमाणे शांतपणे झोपाळाच्या वाटेने चालू लागला. असा रीतीने तो चालत असताना प्रेतात वास करणारा वेताळ बोळू लागला—“राजा, मध्य-रात्रीच्या वेळी या भयानक जागी तू कशासाठी संचार करीत आहेस हे मला माहीत नाही. पण एकाचा गुप्त सजिन्यासाठी वा कोणत्या सोदयंत्राच्या शोषार्थं तुझी ही भटकंती चालू असेल, तर मी तुला सावध करू इच्छितो. प्ररपूर परिश्रम करून ही कधी कधी आपली इच्छा पूर्ण होऊ शकत नाही. काही लोकांच्या इच्छा पूर्ण होतात ही, पण आपला अधिक नि मूलपणा यामुळे ते त्याचा सदुपयोग करू शकत नाहीत. उदाहरणादाखल मी तुला एका राज-

वेताळाच्या गोष्टी

आपली सून म्हणून पसंत केले रत्नप्रभा सुंदर व झालीन मुलगी होती ती अनेक कलांत प्रवीण होती ती फार बोळत नसे, पण बोळत ते माझिक बोलायची राजााला ती एकवम आवडली पण आपली आवड सुधीरवर लावणे राजाला पसंत नव्हते

राजाने आपला हा विचार सुधीरला सांगितला रत्नप्रभेक रेखाचित्र त्याला दाखवून म्हणाला—'मी तुझ्यासाठी ही राजकुमारी रत्नप्रभा पसंत केली आहे तुम्ही समिती असेल तर तिका हाच्या बाबतीत पुढे सोलणे कल बटा मो बाता म्हणतार सरले राज्यकारभार मी असा साजाला शक्यार नाही जातो हार सार लूच आपल्या सिंगार वतला पाहिजे'

सुधीरने चित्र आपल्या हाती घेतलं लग्नाबाबत उच्च तांणीन अस राजाला आश्वासन देऊन ती आपल्या महालाकडे गेला

त्या दिवशी सुधीरने झोपेत असताना स्वप्नात एक अद्भुत लावण्यवती सुंदरी पाहिली तिच्या गरांराचा रंग भांगरी होता टाळ कपडाच्या पाकळ्यासारखे होते काळे मोर लावसडक कम नि बाक्याच्या कळीसारखे नाक असलेली ती सुंदरी सुधीरकडे बराच वेळ पहात राहिला, नि अश्रूय साली

सुधीर सोवतून आला झाला, नि मग त्याला झोप लागला त्याच्या मनात ती स्वप्न सुंदरी बराच वेळ पर्वत रेंगाळत राहिली तो कुठ नरी जरूर मसलो पाहिजे आणि तिच्याकडून जग्न करावचं मसा विचार त्याने पसंता केला हा विचार करीत असताना राजाने पगत नेलेली रत्नप्रभा ही त्याच्या स्मरणात होती रत्नप्रभेकून ही स्वप्न-सुंदरी सुधीरला अधिक आकर्षक वाटली

तुस-या दिवशी सुधीरने आपल्या बहिर्लाना सांगितले— पिताजी, काही दिवस मी एकटाच आपल्या देशात संचार करून प्रजची मुख दु खे जाणून घेऊ इच्छितो राज्यकारभार सांभाळण्यापूर्वी हा अनुभव घेणे मला आवश्यक वाटते परंतु आपल्यावर अमनाबाबत विश्वास करीन आपला काय मन्ना आहे?"

राजाने मुलाची इच्छा पूर्ण करायचा निर्णय घेतला नि सुधीरला अनुमति दिली मग सामान्य नागरिकांच्या वेधात सुधीर पोहोचत बसला नि त्या दृष्टान्त-सुंदरीच्या शोधार्थ निघाला

तीन महिन अनेक ठिकाणी शोध करून ही त्याला ती सुंदरी काढ आलेली नाही पण साराळत दूर दूरच्या प्रांतातून आलेले नागरिक नि व्यापारी घेता ही त्याने

विचारले, पण कोठ ही तिचा पत्ता' जाणता

प्राणही दोन महिने ती आपल्या स्वप्नातील राणीच्या शोधाार्थ भटकत राहिली शहरातून खडखातून, घरोघरी त्याने तपास केला पण त्याला आपली प्रयत्नी सापडली नाही असा राजकुमार सुधीर कानातून गेला थकला विचारा 'सलन प्रवास आणि वेळी-अवेळी जवण यामुळे राजकुमाराची तन्मय विघडली त्याच संपूर्ण रूप बदलून सल सुधीरने दोन-तीन दिवस पूर्ण विश्वासात वतली आणि बरा बरा सारागावर आले आपण पुढे पुढे नेस

कुमाराची गोष्ट सांगतो नीट सावधपणे ऐक, थोडा शरभपरिहार ही होईल तुम्हा" आणि मग वेहाळ गोष्ट सांगू लागला

प्राचीन काळची गोष्ट आहे माझी पण राज्या बर शशा भाणिकबर्मा राज्य करीत असे त्याला सुधीर नावाचा फक्त एकच मुलगा होता भाणिकबर्माच्या उतार वयात त्याला हा मुलगा झाला होता तो दोस वर्षांचा झाला एकदयात राजा म्हणतारा झाला त्याने जल करून राज्यकारभारास आर त्याच्यावर टाकावा असा राजाने विचार केला अनेक राज-कुमारी दावस विचार करून सवटी राजाने रत्नप्रभाची राजकुमारी रत्नप्रभा झाली

Restore

एकदम हा प्रश्न ऐकून देवकून त्या मुवतीने मागे पाहिले. अन् काय आश्चर्य? राजकुमार सुधीरची हीच ती स्वप्नसुंदरी! तिला पाहून सुधीर खुश झाला.

जसाहाच्या सरात सुधीर तिला म्हणाला: 'शेवटी जिला मी शोधत होता ती सापडली! मी स्वप्नात पाहिलेली सुंदरी तूच तुला शोधत मी किती दिवस हा सटकतो आहे बघ. उन्हात लापटो, पावसात मिजलो पण शेवटी तू एकदाची सापडलीस बस माझ्या बरोबर मला तुझ्याशी लग्न करायचंय!'

सुधीरच हे अहंकल्यासारखे बोलण ऐकून तो मुवती भाबरली नि जवळच्या आपल्या शोषकीकडे तिने धून ठोकली. सुधीर ही तिच्या मागे पळू लागला.

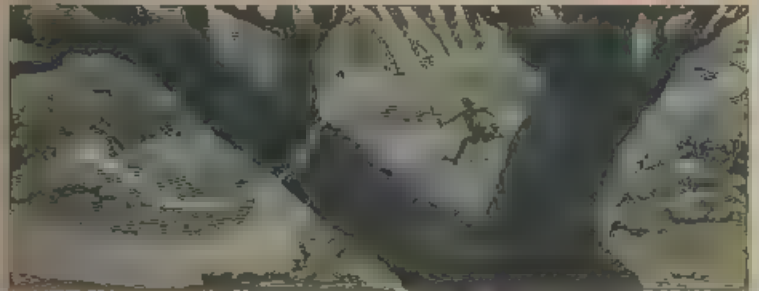
सुधीर शोषकीपाशी पोचला, एवढ्याच वातून एक म्हाकारा बाहेर आला त्याने सुधीरला आपादमस्तक न्याहाळले आणि माडवट आवाजात विचारले: "तू कोण?" कुठल्या बापाहून इथं आलास? तुझे आई-वडील कोण? तू माझ्या मुलीला म्हणालास की स्वप्नात तू तिला पाहिलंस नि तुला शिष्याशी लग्न करायचंय! हे काय सत्य मानवासारखे बोलण आहे होय? अगदीर तुझं माव संध, माझ्या प्रवाची नीट उत्तर दे पाहू!'

म्हाताच्या सगळे प्रश्न ऐकून सुधीर चाट पडला! जरा सुद्धीवर आल्यावर कणच्या आवाजात म्हणाला: 'बाबा, तुमच्या सर्व प्रश्नांचं एकच उत्तर मी देऊ शकतो-मी एक मूख भाणूस आहे!' एवढं सांगून सुधीर राजधानीकडे परतला. राजधानीत येऊन त्याने रत्नप्रबंघी विवाह केला आणि बरंके वर्षे सुखा-समाधानाने राज्य केले. जनतेची सेवा करून तो मोठा लोकप्रिय राजा झाला.

वेताळाने आपली गोष्ट पूर्ण केली आणि राजाला विचारले: "राजसु, सुधीरने अनक हान-अपेष्टा सहन केल्या, बाबटी तो आपल्या स्वप्न सुंदरीला पाहू शकला. तरी पण म्हणतायला तो म्हणाला: 'मी एक मूख भाणूस आहे' हाती जालेली संधि स्थान होडली! तो खरच का मूख होता? माहीत असून ही जर माझ्या प्रदमनचं उत्तर दिले नाहीस तर तुझे मस्तक फाडून त्याचे शतरा पुडडे होतील."

बाबर राजा विनम्र म्हणाला: "सुधीर मुले नम्रता ये वृद्धिहीन पण नम्रता तो फार विवेकशील आणि बुद्धिमान होता अस ही म्हणता येणार नाही स्वप्नात पाहिलेल्या सुंदरीच्या शोषाचे चारी दिशांना धावण हा अविकेकष आहे. म्हाताच्यान विचारलेलं प्रश्न ऐकून आपली मूक सुधीरच्या लक्षात आली. एका सामान्य माणसानं अहपल्या मुलीला लग्न करू इच्छिण्याच्या तरुणाला इतके प्रश्न विचारले! मग आपण स्वतः राजकुमार असताना राणी समणाच्या मुलीची योग्यता नीट गणकायला नवी का? नसत सौंदर्य पाहून कुणाला राणी बनवण मूर्खपणा आहे हे त्याच्या लक्षात आले म्हणून सुधीरने आपल्या वडिलांना स्वप्न-सुंदरी वद्द काही ही सांगितले नाही विवेकपूर्णक त्याने आपले कर्तव्य पार पाडले."

अशा रीतीन राजाचा मोन-मग झाल्या-वर वेताळ प्रेता सधू अदुबग झाला आणि शाळावेर चढून सटकू लागला.

कंकणाची भेट

मलपावती नगरीत यात्रेकरूसाठी एक मोठी धर्मशाळा होती. राजधानीत येणाऱ्या यात्रेकरूंनी धर्मशाळा नहमी भरलली असे.

या धर्मशाळेत दूरच्या एका गावातून आलेला वीरबाबू ताबावा एक प्रवासी उतरला. त्याच्या शेज्याच्या बांगड्यांची तेथे चोरी झाली. वीरबाबू विचार करू लागला की आता काय करावं. आपल्या बांगड्या परत कशा मिळतील? आवटी वीरबाबूने धर्मशाळेच्या मालकाकडे तक्रार केली.

मालकाने वीरबाबूची खोली पकडली. नीट पाहिली आणि आवश्यक वस्तु तेथे बांगड्यांच्या सेवेकं टोळारामला ताबडतोब बोलवले आणि वीरबाबूच्या बांगड्यांबद्दल विचारले.

आश्चर्य करीत टोळाराम म्हणाला— मला बांगड्यांबद्दल काहीच माहीन नाही.

खोली झाडण्यासाठी मी वीरबाबूच्या खोलीत जरूर गेलो होतो पण मी आपलं काम केले नि ताहेर आलो. टोळारामचे कडे नि त्याची खोली याचो झडती घेतली पण त्याचा काही उपयोग झाला नाही. निरुपायास्तव धर्मशाळेच्या मालकाने शिपायांना बोलवले आणि टोळारामला पकडायला सांगितले. शिपाई टोळारामला घेऊन ठाण्यावर गेले. मग सुनावणीसाठी टोळारामला राजा पुढे हजर केले गेले.

शिपायांकडून सगळे आणून राजा थोडा वेळ गण बसला. या श्रीमंत माणसाच्या खोलीत टोळाराम शिपाय मग कोणी गेलं नव्हतं म्हणून टोळारामच चार बसण्याची शक्यता आहे.

असा विचार करीत असताना राजाच्या मनात एक क्षण आली. आपल्या कानासाठी राजधानीत आलेल्या श्रीमंत

माणसाला टोळाराम बिरुद लपार करायची काय जरूर आहे? बाह्यापणाने टोळाराम कडूनच सत्य काढून घेतलं पाहिजे.

मग राजाने टोळारामला विचारले— थरे चमचम चमकणाऱ्या सोन्याच्या बांगड्या पाहिल्या आणि तुझ्या मनात कोण उत्पन्न झाला, अत मग तू चोरी केलीस! आपला तुम्हा कबूल केलास, तर माफ करून तुला सोडून देईन. नाहीतर जायती कडक शिक्षा भोगवी लागेल.”

टोळाराम जरा मुढा घाबरला नाही. पुन्हा शानपणे त्याने सांगितले— ‘महाराज, मला बांगड्यांबद्दल काहीच माहीन नाही.’

आता राजाने आपला दरबारी विद्वेषक चाव्हासकडे पाहिले. चाव्हासनने आपल्या वाक-बाबुरीन टोळारामकडून बदलाची तारी त्याने केलेली आहे. राजाचा हा उद्देश चाव्हासच्या लक्षात आला.

परीरपण टोळारामच्या पकड जात चाव्हासनने प्रस्न केला: ‘तु श्रीमंत माणूस धर्मशाळेत केव्हा वर आला?’

तीन दिवस माले साहेब!” टोळाराम म्हणाला.

‘त्याच्या बांगड्या कशा होत्या?’

चाव्हासन पुन्हा विचारले.

‘बांगड्यां बाबत मला काहीच माहीन नाही. टोळाराम उतरला.

जसे विचार करून चाव्हास म्हणाला— ‘वीरबाबूच्या खोलीत तुझ्या शिपाय अन्य कोणी तोंकर तर जाणार नाही?’

हीय सरकार!’ टोळाराम म्हणाला. चाव्हासनने आपली विचारले— ‘वर जाणा अत सग हा श्रीमंत माणूस घेतत बांगड्या आपल्या हातात ठकी की कधी कधी काढून ठेबी?’

टोळारामने ताबडतोब सांगितले— ‘माफ करा हुजूर बांगड्या कशा होत्या हे मी पाहिलं मुढा नाही.’

चाव्हासनने अनेक प्रकारे प्रस्न विचारले पण त्याचा काही उपयोग झाला नाही. शेवटी तो राजाला म्हणाला— प्रभु हा

जरोखरीज गुन्हेगार नाही जो चोरील, त्याच्या मनात कुठ तरी बोटी भोति जसेलच की नाही? आणि त्या भयानगोटी तो पकडला जाईल टोळाराम प्रुळिच घाबरलला बिसत नाही भुणून हा निरपराखी आहे.

विदूषकाच्या म्हणण्यावर स्मित हास्य करीत राजा म्हणाला-“हा फार चांगला अभिनेता असल्याची ही सम्यना आहे. आपला गुन्हा कपविण्यासाठी हा कूपच चांगला अभिनय करील असेज.”

“होय प्रभु, मूठ भर मीठ तोळात घालून मूठ सात असल्याचा अभिनय करण ही काय साधी गोष्ट का आहे? याचा कूप सोळा सन्मान आपण करण योग्य होईल. अशा म्हणून अभिनेत्याला आपल्या दरबारात स्थान घाबला आपल्याला अभिमान वाटला. एक छान सोन्याचं कडं बनवून ते आपल्या हास्ते घाला फिर जावं जशी माझी इच्छा आहे, महाराज!” विदूषकाने आपलं जाळं टाकलं.

आता टोळाराम हात जोडून राजाला म्हणाला-“प्रभु, मला समा करा, त्या श्रीमंताच्या मोगरचा मीच जोरत्या मी जर एकादा निर्जन घेतला. तर कोणी ही मला त्यामासून परावृत्त करू शकत नाही म्हणून आपण माझा अपराध माझ्या तोंडून बदलू शकला नाहीत.”

जोरात टाळ्या वाजवीच बाह्यदात म्हणाला ‘महाराज, आली न खरी गोष्ट ज्ञात घाहेर? हा याकड द्या तयारच बोकेबाज आहे. मघात मुडवसल्या सुटी सारखा जाई हा! असल्या प्रयंकर नि बोकेबाज माणसाला समाजात स्वतंत्रपणे वावरू देण समाजाला हानिकारक ठरेल. थाला आभरण कारावासाची शिक्षा देऊच योग्य होईल.

चावहासची बुद्धिमत्ता आणि चलाखी पाहून राजाला सूप भानंद झाला टोळारामला जन्मभर कारावासाची शिक्षा ठोठावण्यात आली चावहासची सर्वांनी मुक्त कडाने प्रशंसा केली.

बरोबरी बुरखी-२९

ज्ञानाचा खजिना

तो कोण?

त्रिभुवनपल्लीचा राजा विजयरम श्रीवर्कलियाच याची नगर-मंदिराजवळ राहणाऱ्या एका साधूवर विश्रंष अशी घड्या व भक्ति होती एकदा त्याच्या मनात आले की साधूला त्याच्या उपयोगाची अशी एकाही क्रोत्यवान वस्तु भेट द्यावी.

याच वेळी रणराजला एक व्यापारी साधूच्या ज्ञानाचा निमित्त काश्मीरला जायला निघाला होता. निघण्यापूर्वी तो राजाला भेटायला गेला असताना, राजाच त्याला काश्मीरहून एक उत्तमशी लोकरीची शास्त्र आणायला सांगितली. व्यापार्याने यताना मुदल कलामुसर केलली एक साल आणून राजाला दिली. राजाने जगव त्या साधूला दरबारात बोलावून जेकन सन्मानपूर्वक ती साल त्याला अर्पण केली.

दुसऱ्याच दिवशी एका राजसेवकाने बळक राजाला सांगितलं-“महाराज, हो साधू तर बराच भविष्य दिसतोय की? आपण हत्तकी किंगती साल त्याला दिलीत वंन त्याने तर ती खुशाल एका भिकारणीला देऊन टाकली!”

मावर राजाने साधूला बोलावून शास्त्रीबद्दल विचारले. साधू म्हणाला-“मी तर ती एका दिग्ध वला मारेल्या अर्पण केली.”

साधूच्या या उत्तरावर राजा आश्चर्याने माणभर गप्पव झाला! पण त्याच वेळी राजाला हे ही कळून चुकल की, हा साधू तर प्रत्येक प्राण्यातच परमेश्वर पहात असतो. हा साधू कोण?

[पान ३६ पहा]

सुम्हाला माहीत आहे?

१. आपण रूह्याने ही पृथ्वी केल्या बनली?
२. पृथ्वीवर प्राणी-जीवन केल्या सुरू झाले?
३. 'विश्व' म्हणजे काय?
४. मंगल ग्रहावर पोचलेले अंतरिक्ष याण कोणते? ते ठेवे केल्या पोचले?
५. आपल्या लक्ष्यस्थानी पोचवला त्याला किती दिवस लागले?
६. त्याने एकूण किती कि. मि. प्रवास केला?

[पान ३६ पहा]

भारत : तेव्हा आणि आता

अंगराज्य-चंपानगर

चांदोबाच्या सातत्या

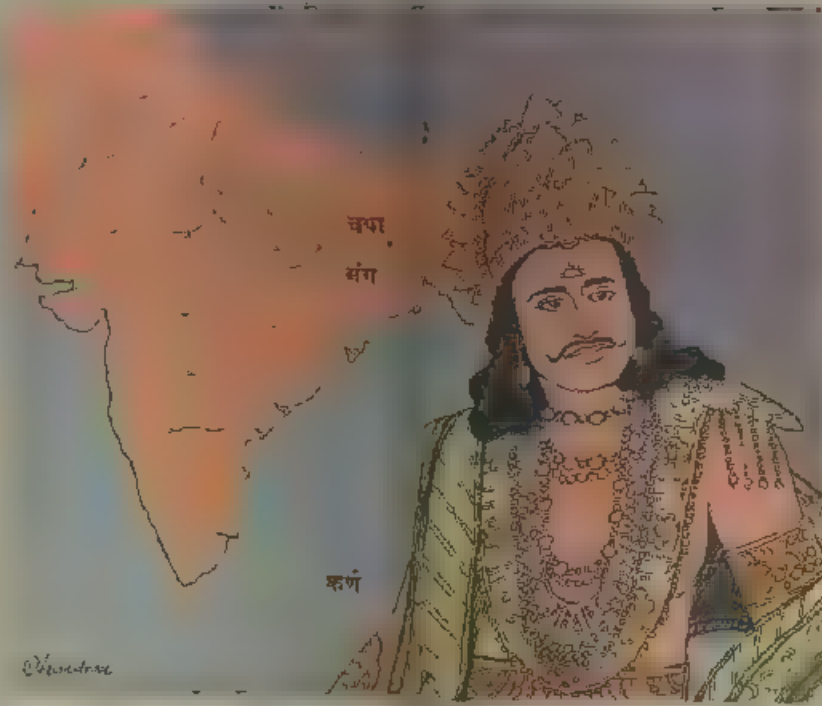
अंग राज्याचे नाव घेतस, की महा-भारतातल्या दानशूर कर्णाची आठवण होते. दुर्योधनाने कर्णाला अंग देशाचा राजा बनवले होते. तरीही कर्णाने आपल्या जीवनाचा अधिक काळ हस्तिनापुरातच व्यतीत केला आणि अखेर कुस्वोभावरील वृद्धात त्याला वीरगति प्राप्त झाली.

आजच्या बिहार राज्यातल्या, पूर्व भागातल्या पान्तालाच पूर्वी अंग देश म्हणत असत ते एक सुसज्ज राज्य होते. पुढे ते अंगस राज्यात सामील केले. यंथे अंग राज्याची राजधानी होती चंपानगर. ते एक मोठे सुन्दर नगर होते. राजगिरी पर्वताच्या पश्चिमेला चंपा व गंगा नदीच्या संगमावर चंपानगर वसलेले होते.

इसवी सनाच्या दुसऱ्या शतकात भारतातून 'अक्षम' (आजचे बिहृतनाम) कडे ज हिन्दू लोक प्रवासी म्हणून येत होते. त्यांनी या राज्याची स्थापना केली होती, आणि आजच्या नव्या राजधानीचे नाव ठेवले 'चंपा'. चंपा हे नाव तेव्हापासून प्रसिद्ध झाले.

अंगराज्य हे बिहार पासून वेगळे होते, तरीही जसजसा काळ सोटत राहिला, तसतसा अंग देशच्या साणासुणाही काळाच्या उदरगत गडप झाल्या. आज बिहारमधील भागलपुरच्या जवळ जसमारी

चंपानगर व चंपापुर नावाची दोन गावे, जुन्या चंपानगराची आठवण करून देतात. भागलपुरला जाणारे प्रवासी कोल्यांग जवळील शस्त्रमंदिर व बराचो गुफा बोठ्या आवडीने पहातात. भागलपुर-

अनुकरण करचे ही सुद्धा एक कलाच !

आजचा पर्याय माहोत्तर आहे, की सुप्रसिद्ध चित्रकारांच्या चित्रांना कॉमलीय किंमत मिळते. त्यामुळे अशा प्रसिद्ध चित्रांची जनेक चित्रकार नक्कल करीत असतात. कधी कधी नकली चित्रेही हुद्देबूब कऱ्या चित्रांसारखीच दिसतात.

आतांनुगतके अमरवी वसेवी वसी नकली चित्रे एकत्र करून ती ब्रिटिश म्युझियमच्या एका दालतात प्रदर्शनाचे कायम सोडून ठेवण्याची व्यवस्था केली जात आहे. प्रसिद्ध चित्रकारांची हुद्देबूब नक्कल करून ही चित्रे बनवली गेलेली असली तरी हे चित्रकारही कुठस कसकरच नसते काय ?

जवळ वाणखीही काही प्रेक्षणीय ठिकाणे आहेत, परन्तु एक काळ मसा होता की नेथेच जवळ असणाऱ्या चंपानगर-बहेल मात्र लोकाना काहीच माहिती नसे.

साहित्य सोनियात्रिया खाणी

- 1. एका वरसह द्याजी कवदीकामाकड पुस्तकालय सादरपल्या कडू प्रकाश कपोतहि केन प्रकाश होते हा काव्य काव्य
- 2. एका वरसह द्याजी कवदीकामाकड पुस्तकालय सादरपल्या कडू प्रकाश कपोतहि केन प्रकाश होते हा काव्य काव्य
- 3. एका वरसह द्याजी कवदीकामाकड पुस्तकालय सादरपल्या कडू प्रकाश कपोतहि केन प्रकाश होते हा काव्य काव्य
- 4. एका वरसह द्याजी कवदीकामाकड पुस्तकालय सादरपल्या कडू प्रकाश कपोतहि केन प्रकाश होते हा काव्य काव्य
- 5. एका वरसह द्याजी कवदीकामाकड पुस्तकालय सादरपल्या कडू प्रकाश कपोतहि केन प्रकाश होते हा काव्य काव्य

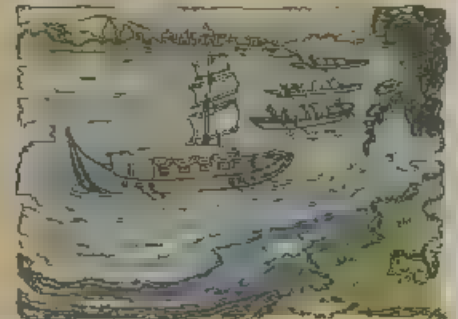
श्री रामकृष्ण परमहंस

(२)

दक्षिण कलकत्त्यातील रामबाजार मध्ये एक स्त्री दहाव बडे विरवाच राणी रासमनी. ती वीरव होती आणि वनवत्पत्त वन। एका दिवशी राणी रासमनीच्या वनात वनका उत्पन्न काशी की काशी वनवत्पत्त वन करावे

एका मोठ्या गावेत वसून ती काशीला आगता निघली. मोठ्या मोठ्या गावात तिचा सर्व परिवार हो निघला. दिवस भर आकाश केवळच ती सध्याकाळी दक्षिणधरला पोचली.

तो कोण ?

सायुमानेवर

तुम्हाला माहीत आहे ?

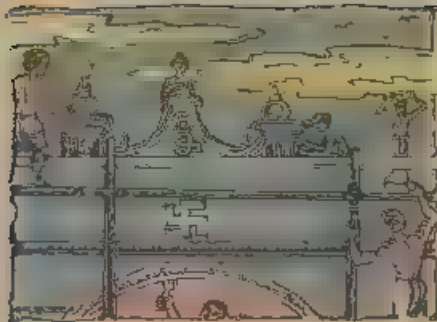
1. ई. स. पू. २०० कोटी वर्षांपूर्वी
2. ई. स. पू. २०० कोटी वर्षांपूर्वी
3. (अनुपासित ब्रह्माण्डसम्येत) अतिपुर्वत अशा परमाणुपातून मोठ्यात मोठी गलात मंगलेही स्वात आगमनात ते
4. मायकेत, १९७६ मध्ये
5. एक वर्षाहूनही अधिक काळ.
6. २० कोटी कि. मी.

साहित्य

1. पंथी चौधर (१२४०-१४००)
2. बी. कॅटरबरी टेन्स.
3. सर वॉल्टर स्कॉट (१७७१-१८३२)
4. माइकलहो.
5. संस्कृत.

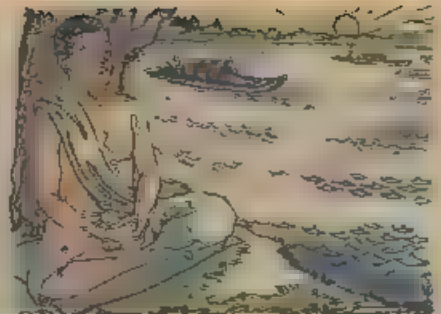

त्या राणी राणीला एक स्वप्न पडले. जवळपासले स्वप्न स्वप्नात वेळून तिचा वनवत्पत्त- 'पु. माशी वनवत्पत्त माहीत तुम्हा काशीला जाऊन काव करावचं ? माळ्यासाठी इथं एक वनवत्पत्त वनवत्पत्त नर " तुम्हा दिवशी राणीने आस- वासका सर्वे प्रांत वासकादि पाहिजा आणि वापली काशी-वाका स्वप्नित वली

राणीने तिचे एक मोठी कमीन खरेदी केली आणि मंदिर बांधण्याचं काम सुरू झालं. राणी काली मनिनी बनून होती म्हणून या मंदिरात प्रमुख देवता काली मातेची मूर्त प्रतिष्ठा करण्याचे ठरले.

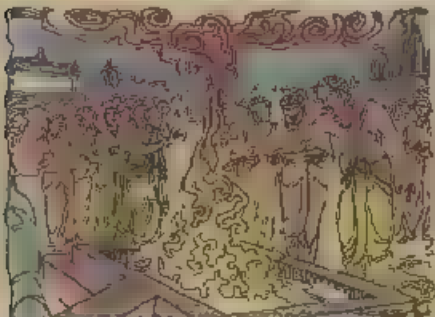
मोठ्या धाना बरोबर गदाघर हो तेथे आला त्याला हे स्थान फार आवडलं. शांतपणे वाहणाऱ्या गंगा नदीच्या प्रवाहाने त्याला आनंदीय तटस्थित केले. गदाघर नदीच्या प्रवाहात किताबघर व आसपासच्या जवळपास वासना तात ध्यान करीत बसे.

एक दिवशी राणीचे काही सेवक गदाघरचा वारला. त्यात रामकुमारकड भाषे त्यांनी रामकुमारचा राणीची दृष्टी निवेदन केली. इतिहासाच्या नवीन मंदिरात कालीमातेच्या मूर्तीची स्थापना करणे व मंदिराचे पुनारीचन स्वीकारणे यांबाबत राणीने रामकुमारला विनंती केली होती.

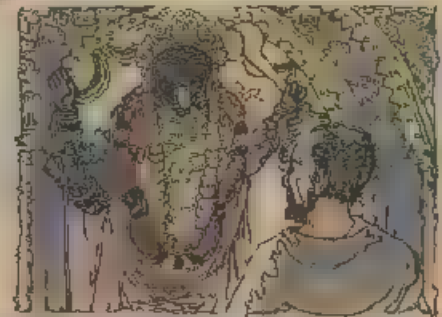

राणी रासमन्दीरात बसली. तिच्या बाबई महाराजच सुशिक्षित आणि विवेकमंगल होता. त्याने जेन्हा गदाघरला पाहिलं तेन्हा त्याला वाटलं या भुजात काही महान् विवेकवादी आहे.

रामकुमारने ही प्रार्थना स्वीकार केली आणि शास्त्रानुसार मंदिरात मूर्तीची प्रतिष्ठापना करण्यात आली. पार हत्त्या काना-काणवातून श्रेष्ठ पंडित व ब्राह्मण या वत्सवासाची उपस्थित होते.

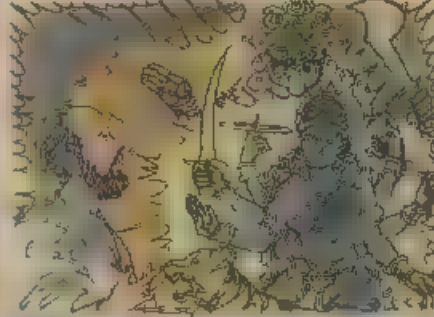
नमुन्याचने गदाघरला बुधवसे की मंदिरातील पूजेच्या कामात त्याने मोठ्या आत्मता पटव कराली. गदाघरने हे बहयं स्वीकृत केले. कधी कधी गदाघर विविधत् पूजा करण्याचे विसरून नात असे तासना ठाव मूर्ती-पुढे ज्ञानरत्न बसून राही.

काही वर्षां शेर राधकुमार खानारी पडला नि त्या बाबाराजतच त्याचे देहावसान झाले. बग बदाशेर काही भावेना प्रवान पुजारी बनला तरी पण कायत्या यत्नात येईल त्याप्रमाणे तो पुढेचे काम करी.

बदाशेरची पूजा करण्याची पद्धत काही ब्राह्मणांना वाच्यवली नाही नि त्यांनी याबाबत मधुरानाथकडे सकार केला. बंदिरातीज मुर्तीत विषय वस्तु उचरित करण्याची योग्यता फक्त बदाशेर मध्येच आहे हे मधुरानाथला माहीत होत. म्हणून त्याने या ठिकाणी- कडे गेल विले नाही.

काही दिवस यज्ञ-धर्मपूर्वक कामी- मातेची पूजा केल्यावर आता गदाधरच्या यत्नात काहीमाडेचे प्रत्यक्ष दर्शन करण्याची तीक्ष्ण इच्छा उत्पन्न झाली. एक दिवशी त्याने अत्यंत वृत्तापत्तेन काहीमाडेला शोभना केला - 'अभ्यास' आता जर तू दर्शन दिले नाहीस तर मी आपले डोळे कापून तुझ्या चरणी ठेवीन.' एकदम बाज पडल्याप्रमाणे काहीमाडेची मूर्ति झळक चिल्ली (कमशा)

दोन चोर

भवानोपुस्वर राजा विजयन राज्य करत होता त्या काळाने राज्यात रूपम नांवाचा एक चोर होता राजधानीतल्या अनेक घरी त्यान लुटलूट केली होती पहारेकऱ्यांचो नखर चुकवून राजधानीतल्या रस्त्यावरून तो भटकत असे. एकदा रूपमन एका अधिकाऱ्याच्या घराच्या भितीला भोक पाडल आणि तो जात घुसला तेथ त्याला अनेक मौल्यवान वस्तु मिळाल्या रूपम व त्याच्या साथीदारांना आपल्या घरात पाहून तो अधिकारी खूप घाबरला. आपला जीव वाचवण्यासाठी त्याने भुकाट्याने सर्व वस्तु रूपमच्या हावाळी केल्या रूपम मोठ्या खुशीने त्या वस्तु घेऊन निघून गेला. यानंतर बरोबर एका आठवड्याने रूपम एका व्यापाऱ्याच्या घरात घुसला चाकू दाखवून त्याने त्या व्यापाऱ्याला बाहेर

राबरवल आणि परान त्या काही वस्तु मिळाल्या त्या सव एका गाठीबघात बांधून घेऊन तो निघून गेला. नंतर त्याला एका शेतकऱ्याचे घर फोडले तेथ त्याला काही किमती दागित मिळाल तेही एका थोकाल बाळून रूपम पळून गेला. अशक्ती काही दिवसांनी त्याने एका पुजाऱ्याच्या घरात प्रवेश केला जे काही मिळाले त्या सवचे एक गाठीबे बांधल्या साथीदारांच्या हाती देऊन तो त्याच्यासह नाहीना झाला. रूपमन बोरलेल्या सर्व वस्तु एकदा तपासून पाहिल्या तेव्हा त्याला असे आढळून आले की राजाच्या अधिकाऱ्याच्या घरात आपल्याला जो माल मिळाला तोच इतरत्र मिळालेल्या वस्तूहून अधिक मौल्यवान आहे.

बहुत मिठाव्या नाहीत. ते तिथीवर निघारे आपल्याकडे झालेल्या चोरीच्या भक्क्यातून अजून सावरलेही नव्हते !

याही वेळी पुन्हा तो गविकारी रोडवर बाकीच्यांनी आपल्याकडे पुन्हा चोरीचा प्रयत्न झाल्याबद्दल तक्रारी केल्या याही वेळी त्या गविकार्याच्या बुरे बसण्याबद्दल रूपमला आवचये वाटत त्याच जोळझळा की इस नक्कीच काहीतरी पायी मुरतय !

एकदा एका घनवान माणसाचे घर लुटताना रूपम पकडला गेला त्या सालकाने चोराची चौकशी केली तेव्हा त्याला कळून चुकले की आपल्या नोकरांनी पकडलेल्या चोर हा कुप्रसिद्ध डाकू रूपम होय ! सालक नांकरांना शाबासकी देत म्हणाला अरे, राजाचे शिपाई मुद्दा हर प्रयत्नाने ज्याला पकडू शकले नाहीत, अशा कुप्रसिद्ध चोराला तुम्ही पकडले आहे आता साला नोटपणे पकडून जाऊन राजाच्या शिपायांच्या हाती सुपुर्ते करून या यांच्या अपराधांबद्दल राजा स्वतःच चौकशी करून योग्य शिक्षा देईल

नोकरांनी रूपमला राजाच्या शिपायांच्या ताब्यात दिले शिपायांनी नंतर त्याला राजासमोर हजर केल्यावर राजाने त्याला विचारले चोर कितीही हुशार झाला,

चरी एक ना एक दिवस पकडला जातोच वस्तु आपल्याला परत मिळाव्या' अशी ही गोष्ट तुझ्या बाबतीत सिद्ध झाली त्याची विनंती केली अखेर ! आता बोल, चोराचा सर्व पाल आपल्या स्वाधीन करताना की आपली खाम अशी झाली भोलायला तयार करावला मागितले रूपमने जरागरी शेतवरी व पत्रांरी या का वस्तु वेगवेगळ्या,

महाराज, एकदा पकडले तेव्हाचर करून ठेवले व अधिक माग्या वस्तु एका अडळतून टाकण्या करण, न काय अर्थ मी जे जे काही चोरले ते सर्व नुसचे हवाली मी राजमागिरीच्या काप्यावरील विहिरी- करावला त्याच काही रूपम म्हणले तेवळच्या नुसत्या एक अधिक माग्या चोरीच्या वस्तु लपवण्याच्या जागाचा वस्तु त्याने शिपायांना मागताच ते जाऊन ते एकदा राजा ला आवचये वाटल

मग साल पकडून जल व्यापारी शेतकरी व हुजारी यांना चोर पकडल्याची वार्ता सामान राजाच्या घरी आकलून जगत ल कळेल व ते राजा कड आल व आपल्या पण एका माग्याला अधिकार्याच्या घरात

नाही मिळायच्या! तुझ्या बोलण्यावर कसा विश्वास ठेवावा तेच मला कळनास झालेच; अन् त्यात तर कोणीबद्दल आसण्याकडे नकारही नांदवली नाही!"

याच हसून रूपम म्हणाला महाराज मलाही तसच आश्चर्य वाटतं हात की, फक्त यानेच चारीची किर्या का केळी नाही? तंजरा माझ्या बरोबर नसत झालं की हा अधिपतीने पहिल्या नवराचा आचलाक माणस अहं लोकांकडून लाई कण्याच्या कामात तो इतका पुढे मला आहे की तो माझ्यापेक्षाही अव्वल देवाचा बोर ठरावा! आपल्या जुलूम-अशरदस्तीचा पत्ता लागू नये, म्हणून त्यानं आपल्याकडेच्या वीरींची हकीकतही लपवून ठेवली!"

"मझा दरबारत लाबलुचपत?" राजा आश्चर्याने म्हणाला आणि त्याने शिपायाकडची त्या अधिकाऱ्याला बोलावून घेतले

बडन: शहादत धमकी देऊन राजान अधिकाऱ्याकडून गुंहा करून घेतला

ताबडतोब त्याला कडेची शिक्षा मुनावली गेली, तंजरा राजा रूपमला म्हणाला- "तुझ्यामुळे एक लाखलाक अधिकाऱ्याला शिक्षा मिळाली आता या उदाहरणामुळे इतर असे अधिकाऱ्याही नठणोवर येतील ठीक आहे, बोल, आता तुला काय शिक्षा द्यावी?"

यावर हात जोडून रूपम म्हणाला- प्रभू मी सर्वात कुप्रसिद्ध असा बोर एकदम दिला याबद्दल खरं तर मला काही बसिस मिळायला हवं अन् आपण शिक्षेचा विचार करीत आहात?"

त्याच्या या बोलण्यावर हसून राजा बोलला- "कोहो! तुला बसिस हवं ना? मग ऐक तर: आजपर्यंत तू आणि तुझं साथीदार, या सर्वांनी बोरी करायचे सोडून देऊन काही चांगले करून जगायला लागावे हा, पुन्हा बर तुम्ही बोच्या करीत आहात अशी खबर मिळाली तर माझ सर्वांसच मुळावर चतवीन" असा तऱ्हेने तबी देऊन राजान रूपमला ताबडतोब मुक्त केले.

इन्द्राचा पाठिवा पाहून राहु मोठ्या धैर्याने, प्रतीत आजनेयाकडे आला. राहुला एकवार आजनेयाने नोट घ्याहाऊन घेतले, अन् त्याकाही एक फळच समजून त्याने एकदायचा प्रयत्न केला अशा तऱ्हेने उग्र रुपात अ अनेकल, आपणाकडे येतामा पाहून राहु पावरला आणि तो इन्द्राकडे घावत मुटला! "हा पोरमा मला मारायला येत आहे, वाचता मला!" असा तो आक्रां करू लागला.

"घाबरू नकोस! मी पाहून घेतो त्याला" असे म्हणून एंगवतावरून इन्द्र निघाला

माठघान आवाज करत आषणावर चालून येणारा तो हत्ती पाहून आजनेयला

वारलं ओहा! ते एक पांढर फळ दिसतय छान आहे की! अशोबर हेच वाऊन आपली मूक मागबावी' मन् तो एकदम पुढ सरपावला त्याला पाहून एरावेमही भ्यायला अन् जखीच घट्टन पळ काढायच्या बंतात गेला

चिडून इन्द्राने आजनेयावर आपले वज्र फेकल त्या प्रहारात आजनेयाची हनुवटी काटली आणि तो उदयगिरीवर पडून बसूद झाला.

ते पाहून वायदेवाला फार वाईट वाटल रागावून त्यान आपली हलकाल-विचरण बंदकेल या तवघीन अजना आपल्या आपडोने परतही आणि अषणावर आपल चाल नाही अमे पाहून म्हुन्मून म्हुन्मून रडू लागली

जवळ तोडल्यामुळे वायुदेवाने आपले भ्रमण बन्द करून टाकले; आणि आपल्याला या संकटातून वाचवण्याची त्यांनी ब्रह्मदेवाला विनंति केली

ब्रह्मदेव तावडलोल इमावर बसून वायु-देवाकडे गेलं व म्हणालं- 'पुत्रा! तू सर्व प्राण्यांचा प्राणदाता आणि सर्वव्यापी आहेस तुझं असे ह्मणणे योग्य आहे का ?'

काहीही न बोलता वायुदेवाने त्या नेहरीस वज्रनंदाचा उचकून ब्रह्माच्या पायांवर ठेवले आणि त्याला प्रणाम केला ब्रह्मदेवाने त्या बाळाला हस्तस्पर्श केला आणि त्याच्या शरीरात पुन्हा चेतना जाली!

ते पाहून वायुचे दुःख दूर झाले आणि आनन्दाने तो घबरासाठी निघाला सर्व देशांना ब्रह्मदेव म्हणाला- 'हा बाळ सर्व लोकांचा आत्म ब्रह्म करणारा आहे, याला आपण वरदान देऊ.

त्यावेळी भूनासेन आजनेवाला असत वर दिल्या की त्याला सर्व वेध मुखोद्गत होतील मरण व म्हणारणापासून मम-राजाचे त्याला मुक्ति दिली कुबराचे त्याला युद्धात नेहमी विजयी होण्याचा वर दिला इन्द्राने त्याला हनुमान नाव देऊन असत वर दिला की त्याला वध्याने हो अथ रक्षाकार नाही; तर ब्रह्मदेवाने हनुमानाला दीर्घायुस्य प्रदान केले

यानंतर ब्रह्मदेव वायुला म्हणाला- 'तुझा या पुत्राला अपूर्व कीर्ति मिळेल, हा कधीही हरणार नाही हा पर्वतासारखा वीरशाली आणि वीर निपजल अणिमाधि मिळि माला प्राप्त होतील केवळ मनात विचार आला की सकल विश्व हा पाहू शकेल हा विरागी व कामरूपी असून याचे ठावी असामान्य वेध, शीमे व श्वाभूत बसतील. अनेक जन्मुत मणी कायें माच्या हातून वार पडतील. विसलच तुला हे सर्व त्या त्या वेळी.' इतके सांगून ब्रह्मदेव निघून गेले

सूर्यासः साध्याचा प्रयत्न करणाऱ्या हनुमानाबद्दल वाचपर्वाने गोष्टी करत असत देवही आपापल्या स्थानी परतले

वायुदेवाने हनुमानाला उचकून अजनेच्या हाती सुपुतं केले पुत्र परत मिळालेला पाहून अजनेच्या डोळ्यातून आनन्दाश्रु वाहू लागले तेथे आसपास रहाणारे सूर्या-मृनिही हनुमानाबद्दल एकून आश्चर्यचकित झाले त्यांच्या मनात आले की 'सूर्याच्या किरणांचीही उगता माणमाला असहा होते, तर प्रत्यक्ष सूर्याबरोबर धरायला हे वाळ घावल ही किती आश्चर्याची बाब आहे!'

आपल्या पुढाच्या देवाकडून अनेक वर मिळाल्याचे जाणून कैसरीलाही फार आनन्द वाटला.

माता हनुमान विसाभाची आठू लागला जांगला ज्ञानी असूनही तो अनेक मोड्या करी नुसतेच बटकण व दुर्बळांना वाध देणे बरे नव्हे असे सांगून त्याने आईबाप त्याच्या मर्कटचेष्टांना आळा घालायचा प्रयत्न करीत तरीही त्याचा मोडकरपणा बालूच राहिला

लोककल्याणासाठी जन्मलेला हा हनुमान इतका आश्चर्याक कसा झाला याचे आह्मांना मोठे आश्चर्य वाट. पण काय करावे हे मात्र त्याला सुचेल त्याच्या कोणी आपही देऊ शकत नव्हता, कारण ब्रह्मदेवाच्या वरदानामुळे तो या सर्वांपैकीच पोषक होता. पण इतक्या शक्तिशाली

मुलाला अडवणारे दडपणारे कोणी नवेल तर याचे परिणाम काय होतील, या विचारांनी आत्म्याची जाणकारपणाने लोककल्याणासाठी अर्वा इच्छा केली की हनुमानाला आपल्या अफाट शक्तीबद्दल पन्नाच काग नव

या प्रबळ इच्छाशक्तीच्या प्रभावाने हनुमान एकएकी एकदम सार्विक वतला आपल्या मुनात सचानक झालेल्या या बलाभळ सजना व केसरी बानाहीं फार आनन्द वाटला

अशा प्रकार याडे दिवस गेल्यावर पुके दिवशी अजना हनुमानाला म्हणली- 'बाळा किडिन्धमच वाली व सुनंन

नावाचे दीन माक रहानात माझी आई अहल्या हिच्या पोहीन त्याच्याही जन्म झाला आहे तेव्हा ते दोघे तज माया आहेत तू आता किडिन्धमला त्यांच्याकडे जा आणि सुप्रीतच्या आश्रयाला रहा कधी काही कारणान वाली आणि सुप्रीत यांच्यान विपुल भान तरी तू माझ वालीला मारायला जाऊ नकोस असे अजनेने त्याला समवावून मागितले

हनुमानाने आईस नमस्कार करून तिच्या आशिर्वादा मिळवला व तो किडिन्धमला पोचला वाली व सुप्रीत यांचे त्यांच्यावर फार प्रेम वमले हनुमान आपा सुप्रीताला मन्त्री जन्म राहु लागला एकदा त्याला वेदशास्त्र शिकवणारी इच्छा झाली

एक सकाळी स्नान नगरे उरकून सूर्योदयाच्या वेळी आकाशात अथ बळन हनुमान सरळ सूर्यदेवासमोर उभा ठाकला आणि त्याने सूर्याला नमस्कार केला.

सूर्य त्याला पाहून प्रसन्न झाला आणि म्हणाला - "तुम्हा सच इच्छा पूर्वे होऊन ! जोस कशासाठी आता आहंम वाड्याकडे ?"

"म' आपणासाठी वेदशास्त्र शिकण्याच्या इच्छने आली आहे " हनुमान उत्तरला

"असं" पण जर एवढ्याचसाठी तू माझ्याकडे आला असशील तर पहा बाबा ! माझ्याजवळून काही शिकण मोठ

अवघड आहे कारण मी तर मेहनवैता भावकी मोठ्या वेगाने फिरत रहत असतो " सूर्य म्हणाला

यावर हनुमानाने विचारले 'मग महात्मन मी आला एक पाय उदयगिरी वर व दुसरा अस्ताचलावर ठेवून आपणाजवळ विद्याग्रहण करू काय ?' की आपल्या पुढ पुढ चालत राहून तं करू ?

त्याच्या या बालव्यवहार लूश होऊन सूर्य म्हणाला- "मूला, तुझ्यासारखा मुलगा जगात कुठे सापडणार नाही तू आपलं दोन्ही पाय दोन पहाडावर ठेवून उभा रहा तुला जसा उभा पाहून जन्म देवही लूश होतील "

'जसो आपलो आज्ञा !' अस म्हणून हनुमानाने सूर्याला प्रदक्षिणा घातली आणि आपल शरीर इतक मोठे कले की तो नक्षत्रांच्याही वर गेला आणि त्याने मारे ब्रह्मांड व्यापून टाकले ' त्याचा हा अवतार पाहून ब्रह्मदेवही चकित झाले ! आणि सारे मुनि व देवता हनुमानाला पाहून खाला नमस्कार करू लागल

सूर्याचे आदर्श वगणतात होते तो हनुमानाला म्हणाला- "तू तर प्रत्यक्ष ब्रह्मवतार आहेस, तू माझी कोणत वाडवण्या- सारखीच आला आहेस, नाहीतर तुला वयवदा देणारा मी कोण ?'

हनुमान पाहून नम्रतेन म्हणाला महान्या आपल हे बाळण उचित आहे का ? टाणण तर वंदांच मूळमुल्य वाहून कप करून मला आपला शिष्य बनवा आणि मला तीनही वेद शिकवा ' इतके बोलून हनुमानाने आपल पूर्वरूप धारण केल आणि तो सूर्याच्या रथापुढ उभा राहिला

सूर्य एका घडोले नळ त्यास सत्तर हजार योवन इतके अंतर पार कातो तेंव्हा त्याच घातेन हनुमान सूर्याकडे लोड करून माग म गे उडत राहिल, आणि स्मृति-पुराण नगरे सर्व शास्त्र त्याने सूर्याकडून शिकून घेतली

अव्यय संप्रसार हनुमानने सूर्य-
भगवानला नमस्कार केला व तो
किंकिन्नेचा घरत गेला त्याने ही सर्व
हकीकत सुशीलला सांगितली तेव्हापासून
सुशीलचे त्याच्यावरचे प्रेम अधिकच
वाढले

बाली व सुशील आपसात प्रेमान व
गुण्यागोविन्दाने रहात असत त्यांचे आपसा-
तले प्रेम मोठे आदर्श होते त्याचे पालन-
पोषण करणारा पिता ऋक्षविराज याचे
देहावसान झाल्यानंतर बाली राजा व
सुशील बुवराज घनका

बालीचा पराक्रम व शक्ति अजोड होती.
युद्धात त्याला अतापर्यंत कोणीही जिंकू

शकला नव्हता अनेक राजांना हारवता-
नंतर रावण एकदा विजयगवनि कुंगुन
बालीकडे आला व त्याने बालीला युद्धाचे
आव्हान दिले. बालीने रावणाशी युद्ध करले
व त्याला स्तूप विटून अक्षमला करून
टाकले. यानंतर माघ श्रावण व राखी
मांच्यात नेहमीच मित्रत्वाचा व्यवहार
राहिला

यानंतर एकदा बालीला दुन्दुभीनावाच्या
राक्षसाने युद्धाचे आव्हान दिले या गर्बिष्ठ
दुन्दुभीने अयोध्या हिमवानांना युद्धाचे
आव्हान दिले होते तेव्हा तो या राक्षसाला
प्रणाला होता - 'हे बघ, तुझ्याशी युद्ध
करण्याची ताकद पाह्यस्त नाही तुझ्याशी
युद्ध करू शकेल अशा एकटा एक बालीच
काय तो आहे तेव्हा तू त्यालाच आव्हान
दे ना ? तो लवची लढेल बघ तुझ्याशी !'

यानंतर दुन्दुभी मधुबनात आला व ते
वन उध्वस्त करीत त्याने बालीला युद्धा-
साठी चेतवले, त्याचे आव्हान स्वीकारून
बाली तेथे आला व युद्धाला त्याला शाकून
टाकून त्याचे शरीर दूर भिरकावून दिले
दुन्दुभीचे मृत शरीर कप्यभूक पर्वतावर
जाळून पडले व त्याच्या रक्ताचे काही थेंबे
तेथे तप करीत असल्या सातथ मुनींच्या
अंगावर उडाले यामुळे रागाने दातण
मुनींनी बालीला शाप दिला की तो जर

कधी अल्पयुक्त पर्वतावर आला तर त्याचे
अस्वरूप धुलून जाईल।

यागन्तर दुन्दुभी-पुत्र मायावी व वाली
शास्त्रात वितुष्ट झाले वालीन दुन्दुभीला
भारल होते हे एक कारण होतेच, आणखी
दुमरे म्हणजे एका स्त्रीवरूनही त्याच्यात
उभयत्व वाढत होते

एका नवदर्याची मध्यवी किष्किन्धेच्या
नवरदर्याची आता व नवतन्त्र त्यात वालीला
गुढासाठी नल्लकारल वाली ओपेतून आगा
झाला यशचे हे उद्दाम वर्तन त्याला सहन
झाले नाही व तो लगेच युद्धासाठी निघासा.
मुघोव व वालीची पत्नी तारा या दोघांनीही
त्याला स्वाबेळी न जाण्याविषयी विनवले,
पण वालीन कोणाचेच एकलं नाही

आपण वालीला रोखू शकत नाही हे
जाणून मुघीवही त्याच्या सोपोगम्य निघाला,
रोन्ही भावांना एकच वेळी समोर पाहून
मायावी घाबरून पळून जाऊ लागला तेव्हा
वाली व मुघीव म्हाला हाकलत त्याच्या
माग लागले मयावी त्यांना असे बरंच केला

दूर धडन गला व एका ओगटाच्या गुहेत
धुमला गुहेच्या ताडावर झाड-मुचपे
माजलली होती.

मी मायावीला मारून घेतो तोपर्यंत
तू या गुहेच्या द्वाराशी थांब' भसे मुघोवाला
सांगून वालीही गुहेत शिरला.

बराच काळपर्यंत वाट पाहतही वाली
गुहेबाहेर आला नाही, तेव्हा मुघीवाला
काढावी वाट लागली की चाली आत घेला
तर नसेल? इतक्यात खेताची एक घार
बहुत गुहेबाहेर आलली त्याला विसली
आणि गुहेतून येणारा आवाज मात्र राक्षसा-
सारखा वाटला

तेव्हा नक्कीच आपला भ्रातू मेला असे
समजून घोंठपा दुःखान त्या गुहेचे तोंड
एका मोठ्या भिळन बन्द करून मुघीवान
वालीसाठी पाण्याने तपण केले व जड
हवेमान तो किष्किन्धेला परतला ही बात
जाणून सर्व वानरांना फार दुःख झाले
शेवटी त्यांनी मुघीवाला राज्याभिषेक
सांगला

विनीला आणि वनदेवी

रांगचर गावला एक जोडपे रहू न हात

त्याचा आज बमलारानि नि वारिजा

त्यांना दोन मुलगा आणि एक मुलगी होते

मुलगा नाव हात विनीला तो वपात

आले होते पण अजून तिला एक ही स्थिती

साधून आले नव्हत कारण ती अगान

स्थल होती आणि फार भांडखोर होती

तिला भाडायला कारण लागायच नव्हते

जरा तिच्या मनाविकट कुणी बोलूला की

लागलीच ती भांडायला' मग ती म्हणत

मठ अस काही पहात नव तिच्या

या स्वभावामुळे तिचे आईवडील नि

आसपासचे शेतारी ही तिच्याशी बोलायला

घाबरत तिचा जाडी आणि दाडसोपणा

वर्म झाला तरच तिचे कान होण्याची

शक्यता आहे असे सवीता वाट पण हे

तिला सांगायचे कोणी घाडस करीत नसे

असं मुलगा वेगळी होती विनीला तिच्या

स्थल वकीरयटोकर पाहत गर्वाचाच अमल
भात वाट

वरिष्ठानच्या काळत एकदा विनीलाची

बाकी पाहणी म्हणून तिच्या घरी जाल

मिला जवळी सर्व इकित समजला तेव्हा

तिन विनीलाला समजून सांगण्याचा प्रयत्न

करून पाहिला पण ते ही सब पालण्या

चडशेदर बाणी विनीला कसला काकोला

भीक वालतीय?

यावर विनीला तगलणत म्हणाली-

'मला उपदेवा देणारी तू बाण?' माझ्या

वडिलांनी खूप कष्टवळय मी आणल्या

मजीन वाटेल ते खार्डन' मला कोणी

चिडवले नर मी गप्प बसणारी नाही।

चांगली वरत काडीत समजल? माझ्या

करताच्या उठावदा दुसऱ्या कोणी कझाला

कशयच्या? काकी, आपल गाढाड बाधून

चंगू लागा' पुन्हा माझ्या बाबतीन

चम्पा भाफळ

विनीलाच जाई-वडील म्हानारे झाले होते आपल्या डोळ्यां दळत मुलांचे जन्म पाहण्याचे भाग्य लाभाले अशी त्यांची फार इच्छा होती. घरात भावत्रया जन्मल्यानंतर मुळा विनीलाची सवय बदलली नाही. ती घरात एका कामाला हात लावत नसे आणि वहिन्यांचे मात्र दोष दाखवण्याचे प्रयत्न करी. काही दिवस भावत्रयांनी हे सगळं सहन केले. मग मात्र त्यांनी विनीलाला उलट सुनावण्याला सुरुवात केली. घरात नणदा भावत्रयांची रोज भांडण सुरू झाली. भांडण झाले की विनील कसून गेल्या बाहेरच्या तलावाच्या काठी

असल्या दिवाळ बजावली जाई. पण त्यांच्या शोपाळा बांधून त्यावर झोके घेत असत. अन्नावर पसण्यावर विनीलाचे भोके शेतारून घरी येणे वहिणीला सावण्यासाठी बजावले. येत आणि तिथेच निवडण्या करून तिला घरी घेऊन जात.

एक दिवशी भावत्रयांनी बांधून विनीला बसवले. पडली नि बजावल्या साडाकडे जायला मिचाली भूक लागली की विनील कासावीस होई की पसवून काही पैसे घेई. रस्त्यातील एकाद्या दुकानातून मसूर लावून पदार्थ खरेदी करी. नि बजावल्या शोपाळावर झोके घेत राहते. त्या दिवशी मुळा विनीलाने शण्डण आणि गूळ खरेदी

केला. नि आपल्या पदरात घाघून तलावाच्या काठी पोचली.

बजावल्या शोपाळावर कुणी तरी दुसरी स्त्री झोके घेताना दिसली हे विनीलाला मुळीच सहन झाले नाही. ती रागा-रागाने त्या स्त्रीकडे गेली नि म्हणाली-“तू कोण? माझ्या शोपाळ्या वर बसायला वाढत कस केलेस तू? हा शोपाळा मी माझ्यासाठी तयार केला आहे त्याच्या वर बसायला दुसऱ्या कोणाला काय अधिकार? बस उठत आहेस की.” विनीलाने तिच्या हात पकडून जोराने तिला खेचले.

डाळ मिटून झोके घणारी ती स्त्री जोरात आरड्याने नि अदृश्य झाली.

तिला अदृश्य होत असताना पाहून विनीलाचा राग अणखीच वाढला. आरडा-ओरडा करीत विनीला तिला म्हणाली-“कोण आहेस तू? घेयं असले तर समोर ये माझ्या. तू भूत अस नाहीतर प्रत, मी तुला भिषारी नाही तर तिकाच्या सवती शिवाय मी तुला या झाडाखाली गाडून टाकीन. तू कोणी देवीदेवता असलीस तरी मी गप्प बसणार नाही. तुला शोधून काढून चांगली अहल घडवीन.

ती स्त्री आता विनीला समोर येऊन अशी राहिली आणि म्हणाली-“मी जवळच्या जंगलातील वनदेवी आहे. इकडून जाताना

तुला शोपाळा पाहिला नि झोके बसू लागले. तुला एवढा राग येईल अस मला वाटले. नव्हत आरडा-ओरडा करून माझ्या बद्दल गवगवा करू नकोस नाही तर ती लाकूड तोडून घडून मला वर मागू लावेल.”

आता विनीलाचा धारा उतरला ती वनदेवीला म्हणाली-“ठीक आहे मी मुझ्याबद्दल कोणाला काही मागणार नाही पण माझे लग्न लवकर होईल असा मला वर देतील?”

पुन्हा अदृश्य होता होता वनदेवी म्हणाली-“होय, तुम्ही इच्छा पूर्ण होईल.” दुसऱ्या दिवशी सकाळी एक तरुण एक पेंडी नि बिस्तरा वरून विनीलाच्या घरी

काही झोळ्यांचे अमल तर या घरी न आलेलेच वर म्हणजे पुन्हा असली बेळतकी घेयला!”

अशाच प्रकारे आपली दाननीत नाते दाखविली विनीलाला उपदेश केला. विनीलाने त्यांना तुपनी निघीवलेच केली नाही तर हात ही उभारला. त्याच्या अर. बावर तक्षणी विनीलाच्या लग्नाचा विषय आपल्या डोक्यातून काढून टाकला. परमेश्वर अस करील तसे होईल!

तिचे दोन्ही भोके आपल्या छोट्या बहिणीच्या लग्नाची प्रतीक्षा करत पकळी पोवटी कटाकटून त्यांनी आपापल्या पसलीच्या मुलींशी लग्न आकून घेतली.

पवन सकाळी उठून स्नान करून आपला स्वयंपाक करी. जेवण करून ती शाळेत गेली की एकदम रात्री खोली वर परत येई. कधी विनीला दिसली तर तिच्याकडे मोठ्या प्रेमाने पहात राही.

असे काही दिवस गेले. एक दिवशी पवन विनीलाच्या भावांना म्हणाला- "भावी विनीलाची लग्न करायची इच्छा आहे! पण त्याच्या भगोर तर विनीलाने बनवलेले भोजन एकदा खातले पाहिजे." कायक विदस आपले भोजन स्वतः तयार करून तो आता कटाळला होता. हेच विनीलाच्या भावांना सांगून तो म्हणाला-

"बांगला स्वयंपाक बनवणारी नायको मिळाली तर मी आपल्याला पायग्याली समजेल!" विनीलाचे माऊ खूण झाले. घरात सर्वांना ही बात बसजली. त्या दिवशी विनीलाला स्वयंपाक करायला सांगितले गेले. पवनाची अशी अट होती की विनीलाला स्वयंपाकात अन्य कोणी हो मदत करायची नाही.

स्वयंपाक करता करता विनीला विचार करू लागली. वनदेवीच्या कुपेने आता आपले लग्न तर होणार. आताच जरा बोनयान काम केले पाहिजे. पवनला स्वयंपाक करायची सवय झाली होती. पण आपण केलेले पदार्थ जर पवनला आवडले तर भग

तो कधी स्वयंपाक करणारच नाही. असे झाले तर जेवण मर तिला स्वयंपाक-घरातच खिंतपत पडावे लागेल. म्हणून तिने जाणून-झुजून सर्व खाद्य-पदार्थ बिघडून ठेवले!

पवन बरोबर सर्व जण जेवायला बसले. विनीलाने तयार केलेले पदार्थ कोणाच्याही प्रवाळाती उतरू शकले नाहीत हे हे पदार्थ खाणं म्हणजे एक शिवा अस सर्वांना वाटले. पवनला जेवण तर पाहण्या-सारखा झाला. ती अर्धवट जेवण सोडून पानावरून उठली. सर्वांनी विनीलाला खूप फीलावर घेतले. विनीलाने विनीलाने घुकाट्याने सर्व काही ऐकून घेतले.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी सर्व जण उठले तेव्हा पवनने खोली सोडून दिलेली होती. खोलीत एक पत्र मिळाले. त्यात लिहिले होते-"विनीलाने तयार केलेले भोजन आपण खाऊ शकणार नाही. वनदेवीनेच काम खुद परमेस्वराने बरवान दिले तरी विनीलाची लग्नाला कोणी तयार होईल असे मला वाटत नाही."

हे पत्र भावून सर्वांनी अधिक दुःख झाले विनीलाला! वनदेवीने दिलेले वरदान असे व्यर्थ सिद्ध होईल असे तिला कधी वाटले नव्हते. त्या दिवसापासून घरात सर्व जण तिची उपेक्षा लागले. तिलावाच्या आसपास विनीलाने अनेक वेळा वनदेवीचा शोध घ्याचा प्रयत्न केला. पण व्यर्थ! वनदेवी तिला कधीही दिसली नाही.

या घटने नंतर मात्र विनीला मध्ये एकदम खूप बदल झाला. भावज्यांच्या कामात ती मदत करू लागली. अशा रीतीने धनसंग्रह काम करायला लागल्यावर विनीलाचा लठ्ठपणा आपोआप कमी होऊ लागला. आता विनीला अधिक आकर्षक दिसू लागली.

यानंतर थोड्याच दिवसात शेजारच्या गावच्या एका प्रतिष्ठित शेतकऱ्याने आपल्या मुलासाठी विनीलाला मागणी घातली. सर्वांनाच मोठे आश्चर्य वाटले. विनीलाचे लग्न मोठ्या थाटासाठी साजरा झाले. बंदटी वनदेवीच बरवान अशा रीतीने सफळ झाले.

बांदोपा

सुलतानाचे मांजर

मिसर शहरात महम्मद नावाचा व्यापारी रहात असे. एकदा तो सामान-सुमान व नोकरा-चाकरांसह व्यापारासाठी निघाला. अनेक शहरातून यात्रेत तो जवळच्या माल विक्री आणि तेथे जो माल स्वस्त मिळेल तो घेऊन पुढील शहरात विका. नव्याच महिन्यातच महम्मद एका मोठ्या शहरात पोचला.

या शहरात थोडी विचारी प्याची या विचाराने आपल्या साथीदारांसह तो एका मुसाफिरखान्यात उतरला.

त्यावेळी साणकी एक व्यापारी तेथे येऊन महम्मदला म्हणाला—“मित्रा, इथे येणारे सर्व व्यापारी इथल्या सुलतानाला उत्तमोत्तम नजराणे भेट म्हणून देतात. नजराणा घेतल्या की सुलतान त्या व्यापाऱ्याला बुद्धिबळ खेळायचे आमन्त्रण देतो.” सुलतानाला भेटायची महम्मदची जराही

इच्छा नव्हती. शरीही याइलाज म्हणून आपल्याजवळच्या काही मौल्यवान वस्तु त्याने सुलतानाला नजर केल्या.

तो नजराणा घेऊन सुलतान खूप खाला आणि त्याने व्यापाऱ्याला त्याची हालहवाल विचारली, त्याच्या व्यापाराबद्दल त्याच्याशी गप्पागोष्टी केल्या अन् शेवटी सुलतान त्याला म्हणाला—“आज रात्री तू माझ्या कोठीवर ये, आपण बुद्धिबळ खेळू.”

रात्री महम्मद कोठीवर गेला. सुलतानाने त्याला आपल्या समोर बसवले.

“हे पहा, खेळ सुरू करण्यापूर्वी खेळाचे नियम लक्षात घे. माझ्याजवळ एक हुशार मांजर आहे. ते रात्रभर आपल्या शेपटीवर सात वणत्या वोकू शकत. आपण जोपर्यंत खेळत राहू, तोपर्यंत मांजराने शेपटीवर सात दिवे तालूध धरले, तर तुम्ही सारी संपत्ति माझ्या ताब्यात येईल आणि मी

तुम्हाला तुरुंगात बंद करून ठेवोय. पण असं न होता जर मांजर हलकं, अन् एक जरी दिवा खाली पडला तर मी आपली हार कबूल करीन. अशा स्थितीत माझा सर्व खर्चिता तुम्हा होईल अन् माझे काय करायचं, ते तू करू शकशीस.” सुलतान म्हणाला.

महम्मद विचारा काय बोलणार यावर? नाइलाजच झाला त्याचा! पळून जाऊ शकत नव्हता तो तिपून, अन् खेळायला नकारही देऊ शकत नव्हता! आपली इश्टे व प्राणांचीही बाधा सोडून येताचाने महम्मद तसाच बसून राहिला.

सुलतानाचे मांजर तेथे जाणजे गेलं; त्याच्या शेपटीवर सात वणत्या ठेवल्या गेल्या आणि वातीही पेटवल्या गेल्या. आता सुलतान व महम्मद यांचा खेळ सुरू झाला.

तीन रात्री व तीन विसत तो बान पाळून राहिला. मांजराने विलगुल हाऊघाल केली नाही. जाता महम्मदची राहणघावती तपली व त्याने आपली तार कडून केली. मुसाफिर खान्यातून आपला सर्व गास व पैसा-अडकत गावधून त्याने तो सुलतानाच्या हवाली केला. नंतर सुलतानाने महम्मदला आपल्या तळघरात कैदेत ठेवले.

तिकडे महम्मदची बायको झोती आपल्या नवऱ्याची वाट पहात होती, परंतु

महम्मद परतल्याच नाही. काही काळानंतर महम्मदचा एक नोकर कसाबसा परत आला आणि रडत-रडत त्याने झरीनाला आला प्रकार सांगितला. झरीनाने त्याचे शोलणे ऐकून बेंतले. नंतर ती काहीशी विचारात पडली.

झरीनाने आपल्या नवऱ्याला सोडवून आणायची पक्की योजना बनवली. प्रवेशते उघीर पकडून तिने ते एका पेटीत बन्द करून ठेवले. चोरोसे सोने बरोबर घेऊन, पुढच्या वेळ परिधान करून, नोकर-चाकरबरोबर घेऊन ती सुलतानाच्या शहरात पोचली.

तेथे ती एका मुसाफिरखान्यातच उतरली. सोन्याच्या धाड्यांतून किमती नजराणे

अरबमधील लोककथा

बांबोबा

डेऊन ते नोकरांच्या हाती देऊन त्यांच्यासह ती सुलतानाकडे गेली. नोकरांना तिने सांगून ठेवले की ती जेव्हा सुलतानाची बुद्धिबळ खेळेल, तेव्हा त्यांची एक-एक उन्दोर पेटी-तुन काढून त्या खोलीत सोडवा.

सुलतान शरीनाला एक पुरुषच समजला आणि नजराणा घेऊन त्याने तिला खेळाचे निमन्वण दिले. खेळाचे नियमही सांगितले.

शरीना व सुलतान यांचा बुद्धिबळाचा डाव सुरू झाला. नोकरांच्या शेपटीवर सात दिवे ठेवले गेले आणि ते अगदी दगडाच्या मुर्तीसारखे जसेच्या तसे तेथे बसून राहिले.

खेळ सुरू झाल्यावर थोड्या वेळाने शरीनाच्या नोकरांनी एक एक उन्दोर त्या खोलीत सोडून घायला सुरुवात केली. पहिला उन्दोर पाहून भांजर हाकले नाही.

आणखी थोड्या वेळाने शरीनाच्या नोकराने दुसरा उन्दोर सोडला अन् पाळो-पाठच आणखी तीन-चार उन्दोर एकदम

सोडले. ते सर्व खोलीत आले अन् मांजराला पाहून धाबरले. नंतर त्यांनी इकडे पळायला व उड्या मारायला सुरुवात केली. इतके उन्दोर समोर दिसल्यावर भांजर गप्प कसे रहाणार? त्याने एकदम आपल्या जागेवरून उडी मारली अन् ते उंदरांच्या मागे धावले! त्याच्या शेपटीवरचे सातही दिवे जमिनीवर पडले!

शरीनाचे नोकर ताबडतोब आत पसले व सुलतानाला माफू लागले. ती आरडा-ओरडा करू लागला, पण सुलतानाचे कोणोही नोकर त्याच्या मदतीला धावले नाहीत! कारण तो त्यांच्यावर जुलूम करत असे. नोकरांच्या मनात त्याच्यावद्दल अगदी तिढकारा असे.

आता शरीनाने सुलतानाला तळधरात डांबले आणि त्या तळधरातून आपल्या नवऱ्याला व इतर बन्धू करून ठेवलेल्या व्यापाऱ्यांनाही सोडवले. नंतर सुलतानाची सर्व दोळत आणि आपल्या नवऱ्याला घेऊन शरीना आपल्या मुसुलात परत आली.

दारात शिरणार नाही असा लाडू

एक दिवशी एक माणूस काकडधाच पोत बोक्सावर घेऊन विकामळा निघाला. माळशी नित्यानंशाने काकडीवाल्याला पांढरले नि उगाच काहीच्या काही प्रचन विचारून त्याला धतावायला सुरुवात केली. काकडीवाला संतापून म्हणाला-“मोठा माळशे हरेदी करणारा!”

नित्यानंशाला राग आला. तो काकडीवाल्याला म्हणाला-“तुझ्या पोत मर काकडधा झाडून टाकीन! सयजकास काय?”

“तुझ्यासारखे चार बापळा घसले तरी तरी पोत मर काकडधा झाडू शकणार नाहीत!” काकडीवाला जोरात म्हणाला. नित्यानंश म्हणाला-“पंज लाव.”

“या सयजधा काकडधा तू एकट्याने सालसास तर दारात शिरणार नाही असा लाडू मी तुला देईन.” काकडीवाल्याने आम्हार विले.

“बसा लाडू तू मुळीच देऊ शकणार नाहीस!” नित्यानंशाने आम्हार परतवले. काकडीवाला म्हणाला-“तू या सयजधा काकडधा तर झाडून घालव!”

“दारात न शिरणारा लाडू जर तू मला दिलास तर मी तुला धंभर रुपये देईन. पण जर तू देऊ शकला नाहीस तर तू मला धंभर रुपये द्यावे!” नित्यानंश म्हणाला.

काकडीवाल्याने सट मान्य केली. बोनया-बरच काकडधांच पोत जाली उतरवले. माळशी नित्यानंशाने एक-एक काकडी हाती घेऊन तिथे टक्का काढला, नि धुकून टाकला. अशा रीतीने सर्व काकडधांचे टक्के काढून तो म्हणाला-“बघ, सयजधा काकडधा झाडून टाकल्या मी!”

काकडीवाला म्हणाला-“काय घट्टा चालवली बाहेर?”

"सद्या! काय म्हणतोस काय? सगळ्या काकड्या मी खाल्लेल्या आहेत. कुणाचा ही विचार, प्रत्येक जण असंच म्हणेल! जो तो म्हणेल या तर खाल्लेल्या काकड्या आहेत!" नित्यानंद म्हणाला.

तो पर्यंत काही लोक जसा झाले, सर्वांनी अळशीची बाजू घेतली. विचाराकाकडीवाला रिकामे पोत घेऊन जायला निघाला तर नित्यानंदाच्या थांबवीत म्हणाला—"दारात न शिरणारा लाडू कुठे आहे? तो बाण."

काकडीवाल्याचा विहारा एकदम उतरला. त्याची बाजू घेऊन लोक म्हणाले—"तो विचारा कोठून शिरणार असला लाडू?"

"नाही, पैज हारली तर शंभर रुपये देण्याची बोलो होती, ते सगळे मला मिळाले पाहिजेत!" नित्यानंद म्हणाला. लोकांनी खूप समजाऊन सांगितले, पण नित्यानंद जियल्या तिथे!

काकडीवाल्याची पाचापर धारण बसली. शंभर रुपये कोठून आणून वायवे? एकदम त्याच्या मनात एक विचार समकला. हळ-

वायाच्या दुकानात आऊन एक रुपयाला एक लाडू आणला मि तो नित्यानंदाक देऊ लागला.

नित्यानंद म्हणाला—"दारात शिरणार नाही असं लाडू पाहिजे. हा मिटुकला नको."

काकडीवाल्याने सांगितले—"दारात न शिरणारा लाडू तो हाच!" काकडीवाला जवळच्या घराच्या एका दारापाशी गेला. तिथे लाडू ठेवला मि म्हणाला—"हे काडवा, शिर या दारातून जरा कोर, कोर या बेटा!"

लाडू जरा मुडा हालला नाही. काकडीवाला म्हणाला—"पद्दा, वाहे की नाही दारात न शिरणारा हा मासा लाडू?"

"आहे बाबा!" म्हणत नित्यानंद तेथून पळता पाय काढू लागला. काकडीवाला त्याला पकडण म्हणाला—"जातोस कुठ? पैजेचे शंभर रुपये अगोदर द्या, मि मग जा खुशाल!"

आळशी नित्यानंदाचे मुकाट्याने शंभर रुपये काढून दिले. त्याने कानाला लढा लावला, इष्ट पुढे पैज मारायची नाही.

दगड बनलेले वृक्ष

दक्षिणेतील जरीसिंगा जंगलात जसे कित्येक वृक्ष जगलेत त्यांचे दगड बनले आहेत. पण हे कसे झाले? हीस कोटी वर्षांपूर्वी की प्रचंड वायुळ शाही, त्यांच्या मुले २०० फुट उंचीची आहे उचटून काढवी झाली. नंतर त्यांच्यावर पाती आणि वाळू पांथे बरा बरा बरा जमत गेले. काळांतराने हे वृक्ष प्रस्तरबत् झाले. सात कोटी वर्षां पूर्वी जेव्हा पृथ्वीचा आकार पुनः वाढला तेव्हा हे वृक्ष बरा झाले. पृथ्वीच्या पोट्यातील बाजुकामय दगडांतून वाट काढीत ते पृथ्वीच्या पृष्ठभागावर आले.

एरिक्स पर्वत

अंटार्क्टिकाच्या अति दक्षिण टोकान्वर एक जिवंत ज्वालामुखी पर्वत आहे- त्याच नाव एरिक्स. पाशी उंची १२,४५० फुट आहे. त्याच्या शिखराच्या तोंडाचा व्यास २,६०० फुट आहे.

साजाळू

मिनीसा पुढिका मृगतं साजाळू तराची एक मति शोयन बनवति आहे. हिता नुसता लस केला की तिची पाने जाडुपन पावतात. नंतर काही काळाने ती पुन्हा समकला.

